

**VANHEMPIEN MASENNUSOIREIDEN YHTEYS LASTEN KOULUSSA
ESIINTYVÄÄN ONGELMAKÄYTTÄYTYMISEEN**

Marianna Mäkynen
Essi Niskanen
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2013

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

MÄKYNEN, MARIANNA & NISKANEN, ESSI: Vanhempien masennusoireiden yhteys lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen

Pro gradu -tutkielma, 44 sivua

Ohjaaja: Jari-Erik Nurmi, Professori, PsT

Psykologia

Toukokuu 2013

Tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien masennusoireiden yhteyttä lasten koulussa esiintyvään ulospäin sekä sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen ensimmäisellä ja kolmannella luokalla. Lisäksi oltiin kiinnostuneita siitä, vaikuttavatko molempien vanhempien masennusoireet eri tavalla lasten ongelmakäyttäytymiseen kuin vain toisen vanhemman masennusoireet. Tutkimuksessa selvitettiin myös vanhempien käyttämien vanhemmuustyylien vaikutuksia masennusoireiden ja ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen. Tässä tutkimuksessa käytettiin Alkuportaati - seuranta tutkimuksen aineistoa, jossa on tutkittu lapsia esiopetusvuodesta neljännen luokan loppuun. Tutkimuksen noin 2000 lapsesta valittiin satunnaisesti 1-4 lasta kultakin luokalta tarkempaan tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa oli mukana 406 lasta ja heidän vanhempansa, joista äitejä oli 363 ja isiä 248. Opettajat arvioivat lasten ongelmakäyttäytymistä kyselylomakkeella ensimmäisellä ja kolmannella luokalla. Vanhemmat arvioivat käyttämiään vanhemmuustyyliä ja masennusoireita kyselylomakkeiden väittämien perusteella. Tulokset osoittivat, että äitien masennusoireet olivat yhteydessä lasten ulospäin sekä sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Isien masennusoireet puolestaan olivat yhteydessä lasten ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Lisäksi havaittiin, että kun molemmilla vanhemmilla oli masennusoireita, niin silloin lapsilla esiintyi enemmän ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tutkittaessa vanhemmuustyylien vaikutuksia masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen, havaittiin, että sekä äitien että isien osoittama voimakas lämpimyys vähensi ja vähäinen lämpimyys lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Äitien ja isien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ja äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli lisäsi myös lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Äitien ja isien käyttämä voimakas psykologinen kontrolli lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ja äitien käyttämä voimakas psykologinen kontrolli lisäsi myös lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Vanhempien masennusoireiden ja heidän käyttämien vanhemmuustyylien havaittiin olevan enemmän yhteydessä lasten ulospäin kuin sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Lisäksi havaittiin, että äitien masennusoireet ja vanhemmuustyyli olivat voimakkaammin yhteydessä lasten ongelmakäyttäytymiseen kuin isien.

Avainsanat: masennusoireet, ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, vanhemmuustyyli

ABSTRACT

The relation of parental depressive symptoms to children's school-related problem behavior

The purpose of this study was to investigate the relation of parental depressive symptoms to children's school-related externalizing and internalizing problem behavior in the first and third grade. Moreover, the study investigated whether the effect of parental depressive symptoms to children problem behavior differ when both parents suffer from depressive symptoms than only one parent. Furthermore, the study investigated how parenting styles have an impact to the relation between depressive symptoms and problem behavior. This study is based on Alkuportaati –follow-up study which has investigated same children from preschool to the end of fourth grade. From the 2000 children who participated to the follow-up study, 1-4 children were randomly selected from each grade to more accurate research. In this particular study took part 406 children and their parents, from which mothers were 363 and fathers 248. Teachers evaluated children's problem behavior by questionnaire at first and third grade. Also parents evaluated their parenting styles and depressive symptoms by questionnaire. The results showed that mother's depressive symptoms were connected to children's externalizing and internalizing problem behavior. Father's depressive symptoms were connected to children's externalizing problem behavior. The results also showed that when both parents suffer from depressive symptoms, their children were observed more externalizing problem behavior. The results from parenting styles impacts to the relation between depressive symptoms and problem behavior showed that both mother's and father's intense affection decreased and low affection increased children's externalizing problem behavior. Mother's and father's intense behavioral control increased children's externalizing problem behavior and mother's intense behavioral control also increased children's internalizing problem behavior. Mother's and father's intense psychological control increased children's externalizing problem behavior and mother's intense psychological control also increased children's internalizing problem behavior. Parental depressive symptoms and parenting styles were more connected to children's externalizing than internalizing problem behavior. The results showed that mother's depressive symptoms and parenting styles were stronger connected to children's problem behavior than father's depressive symptoms and parenting styles.

Key words: depressive symptoms, externalizing problem behavior, internalizing problem behavior, parenting styles

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Ongelmakäyttäytyminen	2
1.2. Vanhemmuustyylit	4
1.3. Vanhemmuustyilien ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliset yhteydet	5
1.4. Vanhempien masennusoireet.....	7
1.5. Masennusoireiden vaikutus vanhemmuuteen.....	8
1.6. Vanhemman masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliset yhteydet	9
2. TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	10
3. MENETELMÄ.....	11
3.1. Tutkittavat ja asetelma.....	11
3.2. Mittarit.....	12
4. TULOKSET	14
4.1. Vanhempien masennusoireiden yhteys lasten ongelmakäyttäytymiseen	14
4.2. Perheessä esiintyvien masennusoireiden yhteys lasten ongelmakäyttäytymiseen	17
4.3. Vanhemmuustyyli, masennusoireet ja lasten ongelmakäyttäytyminen.....	18
5. POHDINTA	25
5.1. Vanhempien masennusoireet ja lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen	26
5.2. Masennusoireiden esiintyvyys perheissä ja lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen.....	28
5.3. Vanhemmuustyyli, vanhempien masennusoireet ja lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen	29
5.3.1. Äitien lämpimyys.....	29
5.3.2. Äitien behavioraalinen kontrolli	31
5.3.3. Äitien psykologinen kontrolli	32
5.3.4. Isien lämpimyys	33
5.3.5. Isien behavioraalinen kontrolli	34
5.3.6. Isien psykologinen kontrolli	35
5.4. Tutkimuksen rajoitukset	35
5.5. Johtopäätökset	36

1. JOHDANTO

Ongelmakäyttäytymisellä on monenlaisia negatiivisia vaikutuksia lasten kehitykseen ja se voi ilmetä esimerkiksi käytöshäiriöinä tai ahdistuneisuutena. Ongelmakäyttäytyminen voidaan jakaa ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvaksi ongelmakäyttäytymiseksi (Rapport, Denney, Chung, & Hustace, 2001). On tärkeää tiedostaa ne tekijät, jotka vaikuttavat ongelmakäyttäytymisen syntyyn ja kehittymiseen, sillä varhaisella puuttumisella voidaan edesauttaa lasten normaalia kehitystä. Mikäli ongelmakäyttäytymiseen ei puututa ajoissa, niin se voi vaikuttaa lasten tulevaisuuteen aiheuttaen vaikeuksia eri elämänalueilla, kuten esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa (Roeser, Eccles, & Strobel, 1998).

Vanhempien psyykkisten häiriöiden on havaittu vaikuttavan lasten kehitykseen, sillä esimerkiksi vanhemman masennus- ja ahdistuneisuusoireiden on havaittu olevan yksi lapsen psykososiaalisen kehityksen riskitekijöistä (Sourander & Aronen, 2007). Masentuneiden vanhempien vanhemmuuteen voi sisältyä monenlaisia puutteita, jotka hankaloittavat lasten kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta ja muuta kasvatustoimintaa (DeMulder, Tarullo, Klimes-Dougan, Free, & Radge-Yarrow, 1995). Erityisesti vanhempien masentuneisuuden, rankaisevuuden ja negatiivisuuden on havaittu olevan yhteydessä lasten ongelmakäyttäytymisen syntyyn ja kehityksen häiriintymiseen (Downey & Coyne, 1990).

Vanhemmuustyyli -käsitteen avulla kuvataan vanhemman tapaa kontrolloida ja sosiaalistaa lastaan ja sillä on vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen (Darling, 1999). Vanhemmuustyyliä voidaan tarkastella kolmen elementin kautta, joita ovat lämpimyys, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli (Barber, Olsen, & Shagle, 1994). Vanhemman käyttämällä vanhemmuustyyllillä on vaikutusta lapsen käyttäytymisen kehittymiseen, sillä esimerkiksi korkean behavioraalisen kontrollin on havaittu olevan yhteydessä vähäiseen ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen, kuten antisosiaalisuuteen ja käytöshäiriöihin kouluikäisillä lapsilla (Barber, 1996).

Aiemmissa tutkimuksissa on tutkittu vain vähän isien masennusoireiden vaikutuksia lasten kehitykseen ja ongelmakäyttäytymiseen verrattuna äitien masennusoireiden vaikutuksiin. Naisilla diagnosoidaan masennus kaksi kertaa miehiä useammin, joten on todennäköistä, että naisilla esiintyy enemmän myös masennusoireita (Kane & Garber, 2009). Lisäksi äidin ja lapsen välinen suhde voidaan nähdä ainutlaatuisena, joten tämän vuoksi äidin masennusoireiden vaikutus lasten käyttäytymiseen on korostunut aiemmissa tutkimuksissa. Tutkimuksissa, joissa on tutkittu vanhemman psyykkisen häiriön vaikutusta lapsen kehitykseen, ei ole juurikaan huomioitu eri vanhemmuustyyli-

en vaikutusta niiden väliseen yhteyteen. Tietyt tekijät, kuten vanhemmuustyylit, voivat toimia suojaavina tai riskitekijöinä vanhemman psyykkisen häiriön ja lapsen käyttäytymisen välisessä yhteydessä.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien masennusoireiden yhteyttä lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen ja vanhemmuustyylin vaikutusta näiden väliseen yhteyteen. Tutkimme myös molempien vanhempien samanaikaisten masennusoireiden yhteyttä lapsen koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen.

1.1. Ongelmakäyttäytyminen

Ongelmakäyttäytymisen on todettu olevan yksi yleisimmistä häiriöistä kouluikäisten lasten keskuudessa (Hinsaw, 1992b). Sen tutkiminen on tärkeää, koska sillä on havaittu olevan vaikutusta lasten kehityksen kannalta merkityksellisiin tekijöihin, joita ovat esimerkiksi sosiaaliset suhteet, koulumenestys sekä mielenterveyden ongelmat (Hinsaw, 1992b). Lapset, joilla esiintyy ongelmakäyttäytymistä, ovat usein impulsiivisempia kuin muut lapset ja heillä esiintyy enemmän hankaluuksia tunnetilojen tulkitsemisessa ja niistä puhumisessa (Cook, Greenberg, & Kusche, 1994).

Lasten ongelmakäyttäytyminen voidaan jakaa ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Sekä ulospäin suuntautuva että sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen osoittavat häiriöitä lasten itseilmaisussa (Mesman, Bongers, & Koot, 2001). Ulospäin suuntautuvalle ongelmakäyttäytymiselle on ominaista vähäinen itsekontrolli, hyperaktiivisuus ja aggressiivisuus (Marchand & Hock, 1998), sekä estoton käyttäytyminen ja muut tämän kaltaiset sosiaalisten sääntöjen vastaiset ilmaukset (Kovacs & Devlin, 1998). Sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä luonnehtii passiivinen käyttäytyminen, johon liittyy sisäänpäin kääntyneisyyttä, ahdistuneisuutta, masentunutta mielialaa ja somaattisia oireita (Marchand & Hock, 1998). Sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen sisältää myös pelokkuutta ja pidättyväisyyttä sekä omaan itseen kohdistuvia negatiivisia emootioita (Roeser ym., 1998). Niillä lapsilla, joilla esiintyy ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, on heikosti kehittyneet itsesäätelyn taidot (Cole, Zahn-Waxler, Fox, Usher, & Welsh, 1996). He myös usein kohdistavat negatiiviset tunteensa toisiin ihmisiin, jolloin nämä ilmaisut ilmenevät vihaisuutena, aggressiivisuutena ja turhautumisena (Roeser ym., 1998). Ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen liittyy usein rikollisuutta (Bongers, Koot, Van der Ende, & Verhulst, 2003). Ulospäin suuntautuvalla ongelmakäyttäytymisellä on usein vaikutuksia, jotka ulottuvat aikuisuuteen asti ja nämä vaikutukset voivat altistaa päihteiden käytölle, epävakaaalle työuralle

sekä ihmissuhdevaikeuksille (McMahon, Wells, & Kotler, 2006). On havaittu, että pojilla esiintyy tyttöjä useammin ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Willcutt & Pennington, 2000). Sisäänpäin suuntautuvassa ongelmakäyttäytymisessä esiintyy voimakasta itsesäätelystä (Cole ym., 1996), kun taas ulospäin suuntautuvassa ongelmakäyttäytymisessä itsesääntely puuttuu kokonaan.

Lasten ongelmakäyttäytymistä tutkitaan yleensä lasten koti- ja kouluympäristöissä, vanhempien tai opettajien arvioimana (Hinsaw, 1992a). Lasten omia arviointeja ongelmakäyttäytymisen tutkimuksessa käytetään harvemmin, sillä varsinkin pienten lasten tekemät arviot omasta käyttäytymisestään voidaan nähdä subjektiivisina ja epäpätevinä. Myös vanhempien tekemiin arvioihin voi liittyä ongelmia, sillä vanhemmat voivat esimerkiksi nähdä lapsessaan vain tietynlaista ongelmakäyttäytymistä, jolloin arvioinnit antavat vääristyneen kuvan lapsen todellisista ongelmista (Weiss, Jackson, & Süsser, 1997).

On löydetty useita tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa lasten ongelmakäyttäytymisen syntyyn. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi huono vanhemmuus, biologinen alttius, heikot säännöt koulussa sekä kotona ja median välittämät negatiiviset vaikutukset (Cooper, 2006). Lisäksi äidin mielenterveyden häiriöt, vanhempien kriittisyys lasta kohtaan, perheen stressi ja matala sosioekonominen asema vaikuttavat lapsen ongelmakäyttäytymisen syntyyn (Campbell, March, Pierce, Ewing, & Szumowski, 1991; Hinsaw, 1992b). Erityisesti sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen voivat vaikuttaa vanhempien sisäänpäin suuntautuneet ongelmat, lapsen oma kokemus pätevyydestään ja sosiaalisen tuen saatavuudesta. Ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen vuorostaan vaikuttavat alhainen älykkyystaso, yksinhuoltajuus, kurinpidon ja ohjauksen vähäisyys sekä vanhempien antisosiaalinen käyttäytyminen (Mesman & Koot, 2000). Lapsen temperamentilla on myös havaittu olevan vaikutusta ongelmakäyttäytymisen kehittymiseen, sillä vetäytyvä temperamentti ja negatiivinen mieliala ovat yhteydessä sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen puolestaan vaikuttavat aktiivinen temperamentti ja heikko tehtävään keskittyminen (Mesman & Koot, 2000). Ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvat ongelmakäyttäytymisen muodot ovat osoittautuneet pysyviksi ominaisuuksiksi varhaisista kouluvuosista eteenpäin (Kovacs & Devlin, 1998). Nämä molemmat ongelmakäyttäytymisen muodot voivat johtaa vaikeuksiin useilla elämänalueilla, kuten esimerkiksi koulussa, vertaissuhteissa ja psyykkisissä toiminnoissa (Roeser ym., 1998). Lisäksi on mahdollista, että lapsella esiintyy molempia ongelmakäyttäytymisen muotoja yhtäaikaaisesti (Weiss & Catron, 1994).

Tutkimukset ovat keskittyneet enemmän ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen lähinnä sen vuoksi, että vanhemmat ja opettajat kokevat lapsen ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen häiritsevänä ja lapset, joilla esiintyy ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, todennäköisesti kokevat sosiaalisia ja akateemisia vaikeuksia myöhemmin elämässään (Wenar & Kerig,

2000). Sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen on saanut vähemmän huomiota, vaikka lasten ja nuorten sisäänpäin suuntautuvilla ongelmilla, kuten ahdistuneisuudella ja sisäänpäin kääntyneisyydellä, on havaittu olevan merkittäviä vaikutuksia lasten myöhemmälle kehitykselle (Mesman, Bongers, & Koot, 2001).

1.2. Vanhemmuustyylit

Vanhemmuutta voidaan tarkastella vanhemmuustyyli -käsitteen avulla. Vanhemmuustyyli koostuu vanhemmalle tyypillisistä piirteistä tai ominaisuuksista, jotka muodostavat kasvatuksen vuorovaikutusilmapiirin perustan. Vanhemmuustyyli -käsite sisältää myös vanhempien asenteet, näkemykset lapsen kasvatuksesta sekä vanhempien vuorovaikutustavat (Aunola, 2005). Vanhemmuustyylin ajatellaan olevan vanhemmuuden hierarkian ylin taso (Holden & Miller, 1999). Darlingin (1999) mukaan vanhemmuustyylin käsitettä käytetään kuvaamaan vanhempien pyrkimyksiä kontrolloida sekä sosiaalista lastaan ja sen on havaittu vaikuttavan lapsen hyvinvointiin, kuten esimerkiksi sosiaaliseen taitavuuteen, akateemiseen suoriutumiseen, psykososiaaliseen kehitykseen ja ongelmakäyttäytymiseen.

Vanhemmuustyylin voidaan nähdä koostuvan kolmesta elementistä, joita ovat *lämpimyyys*, *behavioraalinen kontrolli* sekä *psykologinen kontrolli* (Barber ym., 1994). Galambos, Barker ja Almeida (2003) esittävät, että vanhempien osoittamaan lämpimyyteen sisältyy vuorovaikutuksen lämminhenkisyys ja vanhemman sitoutuminen lapseen. Lämpimyyttä sisältävälle vanhemmuudelle on ominaista arvostuksen ja kannustavuuden osoittaminen lapselle (Maccoby & Martin, 1983) sekä lapsen tarpeisiin vastaaminen (Pulkkinen, 1996). Behavioraalinen kontrolli sen sijaan sisältää lapsen käyttäytymisen säätelyn tiukkojen ja johdonmukaisten kurinpitokeinojen avulla (Barber & Harmon, 2002). Tällaisia kurinpitokeinoja käyttävät vanhemmat ovat tietoisia siitä, mitä lapsi tekee vapaa-ajallaan (Barber ym., 1994). Behavioraalinen kontrolli saa alkunsa vanhemman aktiivisesta pyrkimyksestä sosiaalista lastaan (Barber & Harmon, 2002), jolloin lapsi oppii säännöt, joita yhteiskunnassa on noudatettava (Barber ym., 1994). Psykologiseen kontrolliin kuuluvat vanhempien pyrkimykset kontrolloida lapsen tunteita ja käyttäytymistä psykologisten keinojen avulla. Psykologista kontrollia käyttävät vanhemmat syyllistävät ja osoittavat pettymystä lasta kohtaan sekä manipuloivat rakkauttaan vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa (Barber, 1996). Psykologisen kontrollin on ajateltu juontavan juurensa vanhemman sisäisestä tarpeesta suojella omaa psykologista valtaansa

(Barber & Harmon, 2002). Näistä kolmesta vanhemmuustyyli­dimensioista psykologinen kontrolli on luokiteltu negatiivisen kontrollin muodoksi (Barber, 1996).

Vanhemmuustyyli­dimensioiden pohjalta on muodostettu myös neljä kasvatus­käytäntöä, jotka ovat keskeisiä kuvattaessa vanhempien toimintaa. Darlingin (1999) mukaan nämä neljä kasvatus­käytäntöä ovat *salliva*, *autoritaarinen*, *auktoritatiivinen* sekä *laiminlyövä*. Hän toteaa sallivien vanhempien olevan lämpimiä, mutta he eivät juurikaan säätele lastensa käyttäytymistä. Autoritaariset vanhemmat asettavat lapsilleen tiukkoja sääntöjä ja rajoituksia ja odottavat lapsen kyseenalaistamatta noudattavan niitä. Auktoritatiiviset vanhemmat ovat sopivassa suhteessa sekä vaativia että lämpimiä. Vanhempien kurinpitomenetelmien tarkoituksena on ennemmin edistää lapsen kehitystä kuin suoranaisesti rangaista lasta. Darlingin (1999) kuvaama neljäs kasvatus­käytäntö on laiminlyövä kasvatus, jossa vanhemmat osoittavat vähän lämpöä ja vaatimuksia lasta kohtaan. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan huomioitu näiden neljän kasvatus­käytännön vaikutusta lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen, vaan tarkastelun kohteena olivat aiemmin esitetyt vanhemmuustyyli­ eli lämpimyyden, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli.

Vanhemmuustyyliin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi sukupuoli, omat lapsuuden ajan kokemukset (Hamner & Turner, 1990), sosioekonominen asema ja taloudelliset resurssit (Aunola, Vanhatalo, & Sethi, 2001). Lisäksi vanhemman psyykinen hyvinvointi, ikä, arvot ja kulttuuri vaikuttavat kunkin vanhemman vanhemmuustyyliin (Aunola ym., 2001; Hamner & Turner, 1990). Tarkasteltaessa äitien ja isien vanhemmuutta erikseen, on havaittu, että äidit ja lapset viettävät enemmän aikaa yhdessä kuin isät ja lapset (Russell & Russell, 1987). Isät osallistuvat enemmän fyysisiin leikkitalanteisiin, kun taas äidit osallistuvat useammin huolenpidollisiin ja kotona tapahtuviin vuorovaikutustilanteisiin. On kuitenkin tärkeää huomata, että äidit ja isät ovat yhtä sitoutuneita lapsen hoitamiseen (Collins, Harris & Susman, 1995).

1.3. Vanhemmuustyylien ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliset yhteydet

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ja kiintymyksen laatu on yksi tärkeä tekijä tutkittaessa lasten ongelmakäyttäytymistä. On esimerkiksi havaittu, että äitien ankara ja rankaiseva käytös lisää huomattavasti riskiä lasten sisäänpäin suuntautuvalla ongelmakäyttäytymiselle (Marchand & Hock, 1998). Lisäksi on myös löydetty tiettyjä tekijöitä äitien huolenpitokäyttäytymisessä, kuten vihamielisyys ja tungettelevuus, jotka ovat yhteydessä lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen syntyyn (Harnish, Dodge, & Valente, 1995). Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu,

että vuoden ikäisten lasten äitien vihamielisellä ja tungettelevalla käytöksellä on vaikutusta lasten ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen lasten ollessa 5-vuotiaita (Marchand & Hock, 1998).

Vanhemman lämpimyden on todettu olevan lapsen kehitykseen positiivisesti vaikuttava tekijä (Gray & Steinberg, 1999) ja vähentävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä esikouluikäisten keskuudessa (Dodge, Pettit & Bates, 1994). Korkean behavioraalisen kontrollin on havaittu olevan yhteydessä vähäiseen ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen, kuten antisosiaalisuuteen ja käyttäytymishäiriöihin kouluikäisillä lapsilla (Barber, 1996). Tämä tulos viittaa siihen, että behavioraalinen kontrolli lisää itsesäätelyä ja ohjeiden noudattamista (Hart, Newell, & Olsen, 2003). Mikäli vanhemmat eivät käytä behavioraalista kontrollia, tällaiset kontrolloimattomat ympäristöt eivät edistä lapsen itsesäätelyä, vaan yleensä lisäävät impulsiivisuutta, vastuuttomuutta, riskien ottoa ja sosiaalisten normien vahingoittamista (Barber, 1996). Psykologinen kontrolli sen sijaan on yhteydessä sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen, kuten masentuneeseen mielialaan ja ahdistukseen (Barber & Harmon, 2002). Psykologisen kontrollin yhteys sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen voi johtua siitä, että vanhemmat eivät huomioi lapsen emotionaalisia ja psykologisia tarpeita (Maccoby & Martin, 1983), he tukahduttavat lapsen itsenäiset ilmaukset ja autonomian, eivätkä rohkaise vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa (Hauser ym., 1984). Tällainen kasvuympäristö vaikeuttaa lapsen kykyä muodostaa realistinen käsitys omasta itsestään (Barber, 1996). Samoin on myös löydetty yhteys korkean psykologisen kontrollin ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä (Barber & Harmon, 2002).

Baumrind (1991) esittää, että vanhemmuustyylien yhdistelmät vaikuttavat lasten kehitykseen enemmän kuin tietyn vanhemmuustyylin yksittäiset vaikutukset. Tulokset osoittivat, että lämpimyden ja psykologisen kontrollin yhdistelmä ennusti merkittävästi sisäänpäin suuntautuvia ongelmia: mitä enemmän äidit raportoivat korkeaa psykologista kontrollia ja lämpimyyttä, sitä suurempi oli kasvu lasten sisäänpäin suuntautuvassa ongelmakäyttäytymisessä. Äitien korkean psykologisen kontrollin ja lämpimyden taso ennustivat myös kasvavaa ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, mutta psykologisen kontrollin tason ollessa matala, vaikutuksia ei löydetty. Siihen, että äitien psykologisen kontrollin taso yhdistettynä korkeaan lämpimyyteen oli haitallista lapsen kehitykselle, voi olla kaksikin syytä. Korkea lämpimyyden yhdistettynä psykologiseen kontrolliin voi johtaa syyllistävään ja manipuloivaan vuorovaikutukseen (Aunola & Nurmi, 2004) sekä antaa epä johdonmukaisia viestejä äidin hyväksynnästä ja rakkaudesta lasta kohtaan (Barber, 1996). On kuitenkin tärkeää huomioda, että äitien matala lämpimyyden ja korkea psykologisen kontrollin taso vähensivät lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Aunola & Nurmi, 2005). Lisäksi on havaittu, että korkean lämpimyden ja behavioraalisen kontrollin yhdistelmällä on positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle (Steinberg, 2001). Behavioraalisen kontrollin on todettu olevan tärkeä

tekijä prososiaalisen käyttäytymisen tukemisessa ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ehkäisyssä (Hart ym., 2003).

Aunolan ja Nurmen (2005) tutkimuksessa äitien osoittaessa vähäistä psykologisen kontrollin tasoa, behavioraalinen kontrolli ennusti vähenevää ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, mutta kun se yhdistyi korkeaan psykologiseen kontrolliin, behavioraalisella kontrollilla ei ollut vaikutusta. Behavioraalisella kontrollilla on todettu olevan tärkeitä vaikutuksia silloin, kun se on yhdistetty matalaan psykologisen kontrollin tasoon. Tällainen vanhemmuus tarjoaa tarkat säännöt ja odotukset lasta kohtaan, mutta antaa lapsen myös kokea ja ilmaista omia ajatuksiaan ja tunteitaan vapaasti. Tätä on kuvattu psykologisen autonomian käsitteellä (Hart ym., 2003). Korkeasta behavioraalisen ja psykologisen kontrollin tasosta muodostuu taas vanhempien ylihallinta (Pettit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001), joka vaikuttaa haitallisesti lasten autonomiaan ja itsesäätelyyn (Galambos ym., 2003). Aunolan ja Nurmen (2005) tutkimuksessa ei löydetty yhteyttä isien vanhemmuustyylien ja lasten sisäänpäin ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä.

1.4. Vanhempien masennusoireet

Masennus nähdään keskeisenä mielenterveyden häiriönä, sillä masennustilat ovat yleisiä väestössä ja ne vaativat pikaista ja intensiivistä hoitoa (Isometsä, 2007). Masennus voidaan luokitella lieväksi, keskivaikeaksi tai vaikeaksi oireiden vaikeusasteiden perusteella (Isometsä, 2007). Masennustilan yleisimpiä oireita ovat masentunut mieliala, mielihyvän tunteen menetys, uupumus, itseluottamuksen menetys, itsekritiikki, syyllisyydentunne, keskittymiskyvyn puute sekä kuolemaan tai itsetuhoon liittyvät ajatukset ja itsetuhoinen käytös (Isometsä, 2007). Yli puolet masennustiloista saa alkunsa jonkin yksittäisen tai useamman kielteisen elämäntapahtuman jälkeen. Tällaisia vaikuttavia elämäntapahtumia voivat olla esimerkiksi avioero, työttömäksi jääminen, oma tai läheisen ihmisen sairaus tai läheisen kuolema (Isometsä, 2007). On havaittu erilaisten tekijöiden, kuten esimerkiksi naissukupuolen, nuoren aikuisiän tai keski-ian, matalan sosioekonomisen aseman ja avioeron liittyvän masennustilojen esiintymiseen (Isometsä, 2007). Persoonallisuuden piirteistä erityisesti taipumus negatiivisiin tunnetiloihin ja tunne-elämän tasapainottomuuteen altistavat masennus- ja ahdistuneisuusoireille (Isometsä, 2007). Altistavina tekijöinä masennuksen synnyssä voidaan pitää perinnöllistä ja biologista alttiutta sekä altistavia persoonallisuuden piirteitä ja laukaisevina tekijöinä voivat toimia elämänmuutokset tai hormonaaliset muutokset (Isometsä, 2007). Vanhemmilla, joilla esiintyy masennusoireita, on tapana kokea enemmän konflikteja vuorovaikutustilanteissa ja he ovat

tyytymättömämpiä avioliitto- ja perhesuhteissaan (Downey & Coyne, 1990). Masennusoireista kärsivät vanhemmat käyttävät usein pakottavaa vuorovaikutusta lastensa kanssa, ovat kriittisempiä, tarjoavat epäpätevää kognitiivista ohjausta, eivätkä tue lapsia parantaakseen heidän suoriutumistaan (Gartstein & Fagot, 2003).

Tässä tutkimuksessa ei tutkittu kliinisesti diagnosoitua masennusta vaan ainoastaan vanhempien raportoimia masennusoireita. Vanhemmat arvioivat itse masennusoireitaan heille lähetetyllä kyselylomakkeella. Kyselylomake koostui neljästä väittämästä, jotka kuvasivat masentunutta mielialaa, väsymystä sekä itsetunnon heikkoutta.

1.5. Masennusoireiden vaikutus vanhemmuuteen

Masentuneiden vanhempien vanhemmuuteen liittyy monenlaisia vaikeuksia, kuten esimerkiksi vähäistä sitoutumista lasten kanssa käytävään vuorovaikutukseen (DeMulder ym., 1995). Masentuneilla vanhemmilla on myös vaikeuksia lasten tarpeista huolehtimisessa ja niihin reagoimisessa sekä hankaluuksia ylläpitää jatkuvaa läsnäoloa lasten kanssa (Goodman & Brumley, 1990). Masentuneet vanhemmat yrittävät välttää konflikteja lastensa kanssa mukautuen heidän vaatimuksiinsa (Cicchetti & Toth, 1998), mutta mikäli vanhemmat joutuvat käyttämään kurinpidollisia keinoja, he turvautuvat usein voimallisiin keinoihin (Fendrich, Warner & Weissman, 1990). Masentuneet vanhemmat välittävät lapsilleen itsekriittisyyttä sekä antavat mallia tietynlaisille tunneilmauksille (Cicchetti & Toth, 1998). Molemmat vanhemmat voivat välittää heikkoa vanhemmuutta lapsilleen, vaikka vain toinen vanhemmista kärsisi masennusoireista, sillä on mahdollista, että terve vanhempi ei kykene korjaamaan riittävästi masentuneen vanhemman tarjoamaa heikkoa huolenpidon laatua (Cicchetti & Toth, 1998).

Erityisesti äitien masennuksen on havaittu olevan yhteydessä vähäiseen osallistumiseen, vastuullisuuteen, spontaanisuuteen ja emotionaaliseen tukeen lasten kasvatuksessa (Kochanska, Kuczynski, & Maguire, 1989). Masentuneet äidit vastaavat hitaammin, harvemmin ja negatiivisemmin lasten yrityksiin saada heidän huomionsa (Downey & Coyne, 1990). Lisäksi masentuneet äidit ovat vihamielisempiä ja käyttäytyvät vuorovaikutustilanteissa sulkeutuneemmin kuin ei-masentuneet äidit (Goodman & Brumley, 1990). Masentuneet äidit ärtyvät herkemmin, jolloin he saattavat kohdistaa enemmän negatiivisia tunteita lasta kohtaan ja suvaitsevat vähemmän lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen kuuluvaa käyttäytymistä (Lovejoy, Graczyk, O'Hare, & Neuman, 2000).

1.6. Vanhemman masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliset yhteydet

Vanhemman masennus- ja ahdistuneisuusoireiden on havaittu olevan yksi lapsen psykososiaalisen kehityksen riskitekijöistä (Sourander & Aronen, 2007). Lasten ongelmakäyttäytyminen usein ilmenee tai voimistuu sellaisessa ympäristössä, jossa vanhemmat kärsivät masennusoireista (Gartstein & Fagot, 2003). Vanhemman psyykkisen sairauden vaikutus lapseen ja tämän vaikutuksen vakavuus riippuvat siitä, miten vanhemman sairaus vaikuttaa hänen vanhemmuuteensa sekä siihen, miten usein ja vakavasti vanhemmuus on puutteellista lapsen herkkien kehitysvaiheiden aikana (Sourander & Aronen, 2007). Vanhemman psyykkisen sairauden haitatessa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, on lapsen psyykinen kehitys vaarassa. Vanhemman sairauden vaikutus lapsen kehitykseen riippuu myös lapsen kehitysiästä ja ominaisuuksista, sillä esimerkiksi masentuneen äidin lapsen riski kehityksen häiriintymiseen kasvaa, jos lapsi on temperamentiltaan passiivinen (Sourander & Aronen, 2007). Masentuneet vanhemmat voivat käyttäytyä vihamielisemmin ja olla räjähdysherkempiä lapsiaan kohtaan (Lovejoy ym., 2000). Vanhempien masennus, rankaisevuus ja negatiivisuus ovat yhteydessä lasten käytösongelmien syntyyn ja kehityksen häiriintymiseen (Downey & Coyne, 1990).

On tehty paljon tutkimusta äitien masennusoireiden yhteydestä lasten kehitykseen, ja tulokset ovat osoittaneet äitien masennuksen olevan keskeinen tekijä lasten ongelmakäyttäytymisen synnysssä. Mahdollisia tekijöitä äitien masennuksen ja lasten ongelmien välillä ovat geneettiset tekijät sekä heikentynyt vanhemmuus (Downey & Coyne, 1990). Äidin masennusoireet voivat vaikeuttaa lasten psykososiaalista kehitystä muutenkin kuin vain olemalla keskeinen tekijä ongelmakäyttäytymisen synnysssä, sillä esimerkiksi äitien masennusoireet voivat aiheuttaa lapsille masennusta ja sosiaalisia ongelmia (Anderson & Hammen, 1993). On löydetty yhteys äitien korkean masentuneisuuden tason ja alhaisen lasten valvonnan, kurinpitomenetelmien välttelyn ja vähäisen perheen yhtenäisyyden väliltä (Pugh & Farrell, 2012). Masentuneet äidit päätyvät ei-masentuneita äitejä useammin konfliktitilanteisiin ja myös todennäköisemmin käyttäytyvät kielteisemmin vuorovaikutuksessa lastensa kanssa (Goodman & Tully, 2006). Nämä vihamielissävyiset kohtaamiset ovat yhteydessä lasten ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Sheeber, Hops, & Davis, 2001).

On myös havaittu, että isien masennus on merkittävästi yhteydessä lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmiin (Kane & Garber, 2009). Isien masennusoireilla on havaittu olevan sekä suoria että epäsuoria vaikutuksia lasten ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvalle ongelmakäyttäytymiselle (Marchand & Hock, 1998) ja isä-lapsi konflikteille (Kane & Garber, 2009). Isä-lapsi konfliktien on havaittu olevan yhteydessä lasten masennusoireiden tasoon (Ge, Conger, Lorenz, & Simons, 1994)

ja isien masennusoireiden ja lasten ulkoisen ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen (Kane & Garber, 2009). Isien ja lasten väliset konfliktit voivat johtua heikosta kiintymyksen laadusta (Kane & Garber, 2009) ja heikko kiintymyksen laatu on yhteydessä lasten ulkoisiin ja sisäisiin ongelmiin (Allen, Porter, McFarland, McElhaney, & Marsh, 2007). Näiden konfliktien on havaittu olevan enemmän yhteydessä lasten ulospäin kuin sisäänpäin suuntautuviin ongelmiin (Kane & Garber, 2009). Aiemmassa tutkimuksessa havaittiin isien masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttäytymisen välillä ainutlaatuisia yhteyksiä, kun äitien masennushistoriaa ja masennusoireita ei huomioitu. Muissa tutkimuksissa on kuitenkin jäänyt epäselväksi, löytyykö isien masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliltä tällaista suoraa yhteyttä vai johtuvatko isien masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttäytymisen väliset yhteydet ensisijaisesti äitien masennusoireiden vaikutuksista (Kane & Garber, 2009). Äitien masennusoireiden ensisijaiseen vaikutukseen voi olla syynä aiemmin mainitut geneettiset tekijät. Lisäksi on mahdollista, että äidin ja lapsen välinen suhde on ainutlaatuinen voimakkuudeltaan verrattuna isän ja lapsen väliseen suhteeseen, joten on ymmärrettävää, että äitien masennusoireilla on vaikutusta isän masennusoireiden ja lapsen ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen.

Masennuksen ja lasten ongelmakäyttäytymisen välistä syy-yhteyttä ei voida aina tarkastella siten, että vanhempien masennusoireet vaikuttavat lasten ongelmakäyttäytymisen syntyyn, sillä yhteys voi olla myös päinvastainen niin, että lasten ongelmakäyttäytymisen voidaan nähdä vaikuttavan vanhempien masennuksen syntyyn. Lisäksi on mahdollista, että jokin kolmas tekijä selittää vanhempien masennuksen ja lasten ongelmakäyttäytymisen välistä yhteyttä (Lovejoy ym., 2000).

2. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä tutkimuksessa tutkittiin, (1) ovatko vanhempien masennusoireet yhteydessä lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen. Oletuksena oli, että vanhempien masennusoireet lisäävät lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä (Hypoteesi 1). Vanhempien masennusoireiden on todettu olevan yksi lasten psykososiaalisen kehityksen riskitekijöistä (Sourander & Aronen, 2007) ja vaikuttavan lasten käytösongelmien syntyyn (Downey & Coyne, 1990).

Lisäksi tutkittiin, (2) onko vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välinen yhteys erilainen silloin, kun molemmilla vanhemmilla esiintyy masennusoireita verrattuna niihin perheisiin, joissa vain toisella vanhemmista esiintyy masennusoireita.

Hypoteesina oli, että molempien vanhempien masennusoireet lisäävät lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä enemmän kuin vain toisen vanhemman masennusoireet (Hypoteesi 2a). Oletimme, että lasten riski kehityshäiriöihin ja ongelmakäyttäytymiseen kasvaa, mikäli molemmat vanhemmat kärsivät masennusoireista (Gartstein & Fagot, 2003). Ei-masentunut vanhempi voi vanhemmuudellaan kompensoida masentuneen vanhemman puutteellista vuorovaikutusta ja huolenpitoa lasten kasvatuksessa. Vaihtoehtoisena hypoteesina oli, että yhteys ei ole erilainen silloin, kun molemmilla vanhemmilla esiintyy masennusoireita verrattuna niihin perheisiin, joissa vain toisella vanhemmista esiintyy masennusoireita (Hypoteesi 2b). Molemmat vanhemmat voivat välittää heikkoa vanhemmuutta lapsilleen, vaikka vain toinen vanhemmista kärsisi masennusoireista, sillä on mahdollista, että terve vanhempi ei kykene korjaamaan riittävästi masentuneen vanhemman tarjoamaa heikkoa huolenpidon laatua (Cicchetti & Toth, 1998). On myös mahdollista, että puolison masennus kuormittaa toista vanhempaa siinä määrin, että hänenkin vanhemmuudestaan tulee puutteellista.

Kolmas tutkimuskysymys oli, (3) muuntaako vanhemmuustyylit vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välistä yhteyttä. Oletuksena oli, että vanhemmuustyylit vaikuttaa vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen (Hypoteesi 3). Tietyt vanhemmuustyylit ja niiden yhdistelmät suojaavat lapsia negatiivisilta vaikutuksilta enemmän kuin toisenlaiset vanhemmuustyylit. On esimerkiksi havaittu, että lämpimyyden ja behavioraalisen kontrollin yhdistelmällä on positiivisia vaikutuksia lasten kehitykselle (Steinberg, 2001).

3. MENETELMÄ

3.1. Tutkittavat ja asetelma

Tutkimuksen aineistona oli Alkuportaati –seurantatutkimusaineisto (Lerkkanen, Poikkeus, Poskiparta, Niemi, Ahonen, Siekkinen & Nurmi, 2006), jossa on mukana vuonna 2000 syntyneiden ikäluokka kokonaisuudessaan Laukaasta, Kuopiosta ja Joensuusta sekä puolet vastaavasta ikäluokasta Turusta. Alkuportaati -seurantatutkimus keskittyy lasten koulutaitojen ja oppimismotivaation kehittämisen seuraamiseen esiopetusvuodesta neljännen luokan loppuun sekä siihen, miten vanhemmat ja opettajat tähän kehitykseen vaikuttavat.

Tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita 1.- ja 3.-luokkalaisten lasten koulussa esiintyvistä ongelmakäyttäytymisestä ja lasten vanhempien masennusoireiden ja vanhemmuustyylien yhteydestä ongelmakäyttäytymiseen. Tutkimuksen noin 2000 lapsesta valittiin satunnaisesti 1-4 lasta kultakin luokalta tarkempaan tutkimukseen. Näin päädyttiin otokseen, jossa oli mukana 406 lasta, joista 193 oli tyttöjä ja 213 oli poikia. Satunnaisesti valittujen lasten vanhempia tavoitettiin yhteensä 611, joista äitejä 363 ja isiä 248. Lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä tutkittiin ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä. Ensimmäisellä luokalla ongelmakäyttäytymistä mitattaessa mukana oli yhteensä 309 lasta, tyttöjä oli 148 ja poikia 161. Kolmannella luokalla vastaava lasten lukumäärä oli 313, joista tyttöjä oli 149 ja poikia 164. Vanhemmuustyyliä mitattiin ensimmäisen ja toisen luokan keväällä. Ensimmäisen luokan mittauksessa oli mukana 491 vanhempaa, joista äitejä oli 298 ja isiä 193. Toisen luokan mittauksessa vanhempia oli yhteensä 506, joista äitejä oli 303 ja isiä 203. Masennusoireita mitattiin ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä. Ensimmäisen luokan mittauksessa oli mukana 489 vanhempaa, joista äitejä oli 297 ja isiä 192. Kolmannen luokan mittaukseen osallistui yhteensä 480 vanhempaa, joista 292 oli äitejä ja 188 isiä.

3.2. Mittarit

Lasten ongelmakäyttäytymistä mitattiin The Strengths and Difficulties Questionnaires –lomakkeella (SDQ; Goodman, 1997), jonka suomenkielinen nimi on Vahvuuksien ja vaikeuksien kyselylomake. Opettajat arvioivat lasten ongelmakäyttäytymistä kyselylomakkeella, joka koostuu 25:stä väittämästä. Tässä mittarissa käytösongelmia, yliaktiivisuutta, tunne-elämän vaikeuksia, kaverisuhteiden ongelmia sekä prososiaalisuutta mitattiin kutakin viidellä osiolla. Arviointi tapahtuu kolmiportaisella Likert –asteikolla (1 = *ei päde*, 2 = *pätee jonkin verran* ja 3 = *pätee varmasti*). Tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita ulospäin ja sisäänpäin suuntautuneesta ongelmakäyttäytymisestä, joten ne osiot, jotka mittasivat yliaktiivisuutta, kaverisuhteiden ongelmia ja prososiaalisuutta, jätettiin tutkimuksesta pois. Valitsimme käytösongelmat -osion mittaamaan ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ja tunne-elämän vaikeudet -osion mittaamaan sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Käytösongelmia ja tunne-elämän vaikeuksia mittaavien väittämien pohjalta muodostettiin kaksi keskiarvosummamuuttujaa, jotka nimettiin ulospäin suuntautuvaksi ongelmakäyttäytymiseksi ja sisäänpäin suuntautuvaksi ongelmakäyttäytymiseksi. *Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytymisen* sisältää viisi väittämää, jotka kuvaavat lasten negatiivista käyttäytymistä, esimerkiksi ”Hänellä on usein kiukunpuuskaa, tai hän kiivastuu helposti”. Ensimmäisen luokan mittauksessa muut-

tujan reliabiliteetti Cronbachin alfalla mitattuna oli $\alpha = .78$ ja kolmannella luokalla $\alpha = .78$. *Sisään-päin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen* sisältää myös viisi väittämää, jotka kuvaavat lapsen tunne-elämän ongelmia ja huolia, kuten esimerkiksi ”Uusissa tilanteissa pelokas tai aikuiseen takertuva, vailla itseluottamusta”. Ensimmäisen luokan mittauksessa muuttujan reliabiliteetti Cronbachin alfalla mitattuna oli $\alpha = .74$ ja kolmannella luokalla $\alpha = .76$.

Vanhemmustyylejä mitattiin kyselylomakkeen Child Rearing Practices Report'n suomalaisella versiolla (CRPR; Pulkkinen, 1996; Nurmi & Aunola, 1999; Roberts, Block & Block, 1984). Lomake koostui 24:sta väittämästä, joista jokaisen kohdalla vanhempia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin ne kuvaavat hänen toimintaansa lapsen kanssa. Arviointi toteutettiin viisiportaisella Likert –asteikolla (1 = *ei sovi minuun juuri lainkaan*; 5 = *sopii minuun erittäin hyvin*). Äideille ja isille muodostettiin kolme keskiarvosummamuuttujaa vanhemmuustyyliä mittaavien väitteiden pohjalta. Nämä keskiarvosummamuuttujat olivat lämpimyys, psykologinen kontrolli ja behavioraalinen kontrolli. *Lämpimyys* sisältää kymmenen väittämää, jotka kuvaavat lämmintä suhdetta lapsen ja vanhemman välillä, esimerkiksi ”Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä”. Muuttujan reliabiliteetti Cronbachin alfalla mitattuna ensimmäisellä luokalla oli äideillä $\alpha = .83$ ja isillä $\alpha = .83$ ja toisella luokalla äideillä $\alpha = .84$ ja isillä $\alpha = .84$. *Behavioraalinen kontrolli* sisältää kuusi väittämää, jotka liittyvät sääntöjen noudattamiseen, esimerkiksi ”On tärkeää, että lapset tottelevat vanhempiaan”. Muuttujan reliabiliteetti Cronbachin alfalla mitattuna ensimmäisellä luokalla oli äideillä $\alpha = .66$ ja isillä $\alpha = .69$ ja toisella luokalla äideillä $\alpha = .68$ ja isillä $\alpha = .70$. *Psykologinen kontrolli* sisältää kolme väittämää, jotka kuvaavat syyllistävästä kasvatuksesta, esimerkiksi ”Lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen”. Muuttujan reliabiliteetti Cronbachin alfalla mitattuna ensimmäisellä luokalla oli äideillä $\alpha = .72$ ja isillä $\alpha = .75$ ja toisella luokalla äideillä $\alpha = .74$ ja isillä $\alpha = .76$.

Vanhemman masennusoireita tutkittiin neljä väitettä sisältävällä skaalalla, joka perustuu Beckin depressiomittariin (Beck, Ward, Mendelsohn, Mock, & Erlaugh, 1961). Väittämät olivat ”Olen tuntenut itseni viime aikoina masentuneeksi”, ”Väsyt nykyisin nopeammin kuin tavallisesti”, ”Varsin usein tunnen itseni huonoksi ja syylliseksi” sekä ”Olen pettynyt itseeni”. Vanhempien tuli arvioida, kuinka hyvin väittämät kuvasivat heidän tuntemuksiaan. Vanhemmat vastasivat ympyröimällä heitä parhaiten kuvaavan vaihtoehdon viisiportaisella Likert –asteikolla (1 = *ei pidä lainkaan paikkaansa*; 5 = *pitää täysin paikkansa*).

4. TULOKSET

4.1. Vanhempien masennusoireiden yhteys lasten ongelmakäyttäytymiseen

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli, ovatko vanhempien masennusoireet yhteydessä lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen. Selittävänä muuttujana oli vanhempien masennusoireet ja selitettävänä muuttujana lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen. Jaoin vanhempien masennusoire-muuttujan kahteen luokkaan; ”ei masennusoireita” ja ”on masennusoireita” (”ei” < 2.25; ”on” > 2.25). Lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä tutkittiin erikseen ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvana ongelmakäyttäytymisenä. Sekä ulospäin että sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen jaettiin kolmeen luokkaan; ”ei ongelmakäyttäytymistä”, ”jonkin verran ongelmakäyttäytymistä” ja ”paljon ongelmakäyttäytymistä” (”ei” = 1.00; 1.00 < ”jonkin verran” < 1.59). Luokittelu tehtiin, koska muuttujan jakauma oli vino.

Tarkastelimme ensin ensimmäisellä luokalla tehtyjä äitien ja isien masennusoireiden sekä lasten ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen välisiä yhteyksiä ristiintaulukoinnilla. Tulokset analysoitiin log-lineaarisilla malleilla, jossa malliin sisällytettiin vain eri muuttujien päävaikutukset, ja niiden pohjalta laskettiin teoreettiset frekvenssit ja sovitetut jäännökset (Adjusted residuals). Sovitetuista jäännöksistä käytämme jatkossa nimitystä jäännökset. Tulokset osoittivat, että äitien masennusoireet ja lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ($n = 229$) olisivat oireellisesti yhteydessä ($X^2(2) = 5.808, p < .06$). Masentuneiden äitien lapsia oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran ongelmakäyttäytymistä”, kun taas ei-masennusoireita raportoivien äitien lapsia oli odotettua vähemmän vastaavassa luokassa tarkasteltaessa ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Lisäksi tulokset osoittivat, että masennusoireista kärsivien äitien lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä”, kun taas ei-masentuneiden äitien lapsia oli odotettua enemmän vastaavassa luokassa (taulukko 1.). Merkitsevää yhteyttä ei löydetty äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä ($X^2(2) = 0.484$).

TAULUKKO 1. Äitien ($n = 229$) masennusoireet ja lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla

		Äidit			
			Ei masennus- oireita	Masennus- oireita	Yhteensä
Ulospäin suun- tautuva ongelma- käyttäytyminen	Paljon	Havaitut	34	13	47
		Odotetut	34.1	12.9	
		Jäännökset ¹	0.0	0.0	
	Jonkin verran	Havaitut	43	26	69
		Odotetut	50.0	19.0	
		Jäännökset	-2.3	2.3	
	Ei	Havaitut	89	24	113
		Odotetut	81.9	31.1	
		Jäännökset	2.1	-2.1	
Yhteensä		Havaitut	166	63	229

¹ Jos Jäännöksen arvo < -1.96 tai > 1.96 , niin havaittu frekvenssi poikkeaa teoreettisesta frekvenssistä .05 -tasolla

Isien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ($n = 150$) väliltä löytyi myös merkitsevä yhteys ($X^2(2) = 14.547, p < .01$). Masennusoireita raportoivien isien lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”paljon ongelmakäyttäytymistä”, kun taas ei-masennusoireista kärsivien isien lapsia oli odotettua enemmän vastaavassa luokassa, kun tarkasteltiin ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Lisäksi havaitsimme, että masennusoireista kärsivien isien lapsia oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran ongelmakäyttäytymistä” ja päinvastoin silloin, kun isillä ei ollut masennusoireita, oli vastaavassa luokassa lapsia odotettua vähemmän (taulukko 2). Isien masennusoireiden ja lasten sisänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä ei löydetty merkitsevää yhteyttä ($X^2(2) = 0.587$).

TAULUKKO 2. Isien ($n = 150$) masennusoireet ja lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla

		Isät			
			Ei masennus- oireita	Masennus- oireita	Yhteensä
Ulospäin suun- tautuva ongelma- käyttäytyminen	Paljon	Havaitut	28	2	30
		Odotetut	23.0	7.0	
		Jäännökset	2.4	-2.4	
	Jonkin verran	Havaitut	26	19	45
		Odotetut	34.5	10.5	
		Jäännökset	-3.6	3.6	
	Ei	Havaitut	61	14	75
		Odotetut	57.5	17.5	
		Jäännökset	1.4	-1.4	
Yhteensä	Havaitut	115	35	150	

Seuraavaksi tutkimme vastaavia yhteyksiä kolmannella luokalla tehdyistä mittauksista samalla tavalla. Ainoa tilastollisesti oireellinen yhteys löydettiin äitien masennusoireiden ja lasten sisänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ($n = 233$) väliltä ($X^2(2) = 5.603$, $p < .07$) väliltä. Tulokset osoittivat, että masennusoireista kärsivien äitien lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä”, kun taas ei-masentuneiden äitien lapsia oli odotettua enemmän vastaavassa luokassa. Äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä ei löydetty merkitsevää yhteyttä ($X^2(2) = 2.549$). Lisäksi isien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ($X^2(2) = 1.841$) sekä sisänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ($X^2(2) = 1.352$) väliltä ei löydetty merkitsevää yhteyttä.

4.2. Perheessä esiintyvien masennusoireiden yhteys lasten ongelmakäyttäytymiseen

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli, onko vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välinen yhteys erilainen silloin, kun molemmilla vanhemmilla esiintyy masennusoireita verrattuna niihin perheisiin, joissa vain toisella vanhemmista esiintyy masennusoireita. Äitien ja isien masennusoire-muuttajat yhdistettiin kolmeksi luokaksi; ”molemmilla vanhemmilla masennusoireita”, ”vain toisella vanhemmalla masennusoireita” ja ”ei kummallakaan vanhemmalla masennusoireita”. Ainoa merkitsevä yhteys löytyi tarkasteltaessa ensimmäisen luokan lasten ($n = 146$) ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ($X^2(4) = 14.969, p < .01$). Mikäli molemmilla vanhemmilla esiintyi masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran ongelmakäyttäytymistä”, kun taas kummallakaan vanhemmalla ei esiintynyt masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän kyseisessä luokassa. Lisäksi, jos molemmilla vanhemmilla oli masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä” ja päinvastoin, kun kummallakaan vanhemmalla ei esiintynyt masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän kyseisessä luokassa (taulukko 3). Vastaavanlaisia yhteyksiä ei löydetty tutkittaessa ensimmäisen luokan lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ($X^2(4) = 3.031$). Myöskään kolmannen luokan mittauksissa ($n = 147$) ei löydetty merkitsevää yhteyttä sisäänpäin ($X^2(4) = 4.171$) eikä ulospäin suuntautuvassa ongelmakäyttäytymisessä ($X^2(4) = 2.735$).

TAULUKKO 3. Perheessä esiintyvät masennusoireet ja lasten ($n = 146$) ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla

			Masennus- oireita mo- lemmilla	Masennus- oireita toisella	Ei kum- mallakaan	Yhteensä
Ulospäin suun- tautuva ongelma- käyttäytyminen	Paljon	Havaitut	1	11	16	28
		Odotetut	1.9	9.6	16.5	
		Jäännökset	-0.8	0.6	-0.2	
	Jonkin verran	Havaitut	8	17	45	45
		Odotetut	3.1	15.4	26.5	
		Jäännökset	3.5	0.6	-2.4	
	Ei	Havaitut	1	22	50	73
		Odotetut	5.0	25.0	43.0	
		Jäännökset	-2.6	-1.0	2.4	
Yhteensä	Havaitut	10	50	86	146	

4.3. Vanhemmuustyyli, masennusoireet ja lasten ongelmakäyttäytyminen

Kolmantena tutkimuskysymyksenämme oli, muuntaako vanhemmuustyyli vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välistä yhteyttä. Vanhempien käyttämistä vanhemmuustyyli- muuttujista, lämpimyys, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli, tehtiin dikotomisista muuttujista, jotka luokiteltiin ”käyttää vähän” ja ”käyttää paljon” - luokiksi (katkaisukohtana käytettiin mediaania). Muuttuja luokiteltiin analyysien yksinkertaistamisen vuoksi. Tarkastelimme ensin äitien käyttämän lämpimyksen vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ensimmäisellä luokalla ($n = 229$). Tulokset osoittivat, että mikäli äidit käyttivät vähän lämpimyyttä ja he kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.9). Mikäli äidit käyttivät paljon lämpimyyttä eivätkä kärsineet masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntau-

tuva ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 3.7). Merkitseviä yhteyksiä ei löydetty tutkittaessa äitien lämpimyiden vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä ensimmäisellä luokalla.

Seuraavaksi tarkastelimme äitien käyttämän behavioraalisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ensimmäisellä luokalla. Tuloksista havaitsimme, että jos äidit käyttivät vähän behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = -2.6), mutta jos äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, lapsia olikin odotettua enemmän vastaavassa luokassa (Jäännös = 2.3). Tuloksista havaitsimme myös, että mikäli äidit käyttivät vähän behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, niin lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = -2.0). Mikäli äidit eivät kärsineet masennusoireista ja käyttivät paljon behavioraalista kontrollia, niin heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran” (Jäännös = -2.9) ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (taulukko 4). Merkitseviä yhteyksiä ei löydetty tutkittaessa äitien behavioraalisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen.

TAULUKKO 4. Äitien ($n = 229$) behavioraalinen kontrolli, masennusoireet ja lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla

Äidit					
Behavioraalinen kontrolli	Masennusoireet	Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen	Havaitut	Odotetut	Jäännökset
			Vähän	Ei	Paljon
		Jonkin verran	24	20.8	1.0
		Ei	41	34.0	1.8
	On	Paljon	0	5.4	-2.6
		Jonkin verran	10	7.9	0.9
		Ei	7	12.9	-2.0
Paljon	Ei	Paljon	21	19.9	0.3
		Jonkin verran	19	29.3	-2.9
		Ei	48	47.9	0.0
	On	Paljon	13	7.6	2.3
		Jonkin verran	16	11.1	1.8
		Ei	17	18.1	-0.4

Viimeisenä tutkimme äitien käyttämän psykologisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ensimmäisellä luokalla. Ainoa tilastollisesti merkitsevä yhteys osoitti, että kun äidit käyttivät paljon psykologista kontrollia ja raportoivat masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.0). Merkitseviä yhteyksiä ei sen sijaan löydetty tutkittaessa äitien psykologisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten sisänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen.

Seuraavaksi tarkastelimme isien käyttämän lämpimyden vaikutusta isien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ($n = 150$). Tulokset osoittivat, että kun isät käyttivät paljon lämpimyyttä ja raportoivat masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös

= -2.1). Masennusoireista kärsivien isien käyttäessä vähän lämpimyyttä, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 3.4). Mikäli isät käyttivät paljon lämpimyyttä, mutta eivät kärsineet masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran” (Jäännös = -2.9) ja odotettua enemmän luokassa ”ei” (Jäännös = 2.8) ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (taulukko 5). Tarkasteltaessa isien käyttämän lämpimyyden vaikutusta isien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen löydettiin yksi merkitsevä yhteys. Tuloksen mukaan masennusoireista kärsivien isien käyttäessä vähän lämpimyyttä, oli heidän lapsiaan odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.1).

TAULUKKO 5. Isien ($n = 150$) lämpimyyden, masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla

Isät					
Lämpimyyden määrä	Masennusoireet	Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen	Havaitut		Jäännökset
			Havaitut	Odotetut	
Vähän	Ei	Paljon	15	11.5	1.4
		Jonkin verran	17	17.3	-0.1
		Ei	23	28.8	-1.8
	On	Paljon	2	3.5	-0.9
		Jonkin verran	12	5.3	3.4
		Ei	6	8.8	-1.2
Paljon	Ei	Paljon	13	11.5	0.6
		Jonkin verran	9	17.3	-2.9
		Ei	38	28.8	2.8
	On	Paljon	0	3.5	-2.1
		Jonkin verran	7	5.3	0.9
		Ei	8	8.8	-0.3

Tarkasteltaessa isien behavioraalisen kontrollin vaikutusta isien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen, tuloksista havaittiin, että kun isät käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja raportoivat masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 3.3). Sen sijaan kun, tarkasteltiin isien behavioraalisen kontrollin vaikutusta masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen, tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä ei löydetty.

Viimeisenä tarkastelimme isien psykologisen kontrollin vaikutusta masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen. Tuloksista havaitsimme, että jos isät käyttivät paljon psykologista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.4). Mikäli isät käyttivät paljon psykologista kontrollia ja eivät kärsineet masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran” (Jäännös = -2.5) ja odotettua enemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.1). Tarkasteltaessa isien käyttämän psykologisen kontrollin vaikutusta masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä ei löydetty.

Seuraavaksi tutkimme toisella luokalla mitattujen vanhempien käyttämien vanhemmuustyylien vaikutuksia kolmannella luokalla mitattuihin vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ($n = 217$). Ensin tarkastelimme äitien käyttämän lämpimyden vaikutuksia äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen. Tuloksista havaitsimme, että kun äidit käyttivät vähän lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.5), ja kun äidit käyttivät paljon lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = -2.3). Mikäli äidit käyttivät vähän lämpimyyttä ja eivät kärsineet masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = -2.8), kun taas äidit käyttivät paljon lämpimyyttä eivätkä kärsineet masennusoireista, lapsia oli odotettua enemmän vastaavassa luokassa (Jäännös = 2.3). Lisäksi tulokset osoittivat, että kun äidit käyttivät paljon lämpimyyttä ja eivät kärsineet masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” (Jäännös = 2.6) ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (taulukko 6).

TAULUKKO 6. Äitien ($n = 217$) lämpimyys, masennusoireet ja lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen kolmannella luokalla

Äidit					
Lämpimyys	Masennus- oireet	Ulospäin suun- tautuva ongelma- käyttäytyminen	Havaitut	Odotetut	Jäännökset
			Vähän	Ei	Paljon
		Jonkin verran	16	20.4	-1.3
		Ei	26	36.8	-2.8
	On	Paljon	14	7.9	2.5
		Jonkin verran	10	8.5	0.6
		Ei	19	15.4	1.2
Paljon	Ei	Paljon	13	19.1	-1.9
		Jonkin verran	29	20.5	2.6
		Ei	46	37.2	2.3
	On	Paljon	4	8.0	-1.7
		Jonkin verran	3	8.6	-2.3
		Ei	14	15.6	-0.5

Seuraavaksi tarkastelimme äitien käyttämän lämpimyden vaikutusta äitien masennusoireiden ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen. Tulokset osoittivat, että jos äidit käyttivät vähän lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, lapsia oli odotettua enemmän sekä luokassa ”paljon” (Jäännös = 2.5) ja ”jonkin verran” (Jäännös = 2.5) sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Mikäli äidit käyttivät paljon lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = -2.8). Sen sijaan, jos äideillä ei ollut masennusoireita ja he käyttivät paljon lämpimyyttä, lapsia oli odotettua enemmän luokassa ”ei” (Jäännös = 3.3) sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (taulukko 7).

TAULUKKO 7. Äitien ($n = 217$) lämpimyys, masennusoireet ja lasten sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen kolmannella luokalla

Äidit					
Lämpimyys	Masennus- oireet	Sisäänpäin suun- tautuva ongelma- käyttäytyminen	Havaitut	Odotetut	Jäännökset
			Vähän	Ei	Paljon
		Jonkin verran	15	21.1	-1.8
		Ei	36	39.7	-0.9
	On	Paljon	12	6.5	2.5
		Jonkin verran	15	8.8	2.5
		Ei	16	16.6	-0.2
Paljon	Ei	Paljon	13	15.6	-0.9
		Jonkin verran	22	21.3	0.2
		Ei	53	40.0	3.3
	On	Paljon	5	6.5	-0.7
		Jonkin verran	8	8.9	-0.4
		Ei	8	16.7	-2.8

Seuraavaksi tutkimme äitien käyttämän behavioraalisen kontrollin vaikutuksia äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen välillä. Tulokset osoittivat, että mikäli äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.2). Mikäli äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia eivätkä kärsineet masennusoireista, lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = -3.4), mutta jos äidit käyttivät vähän behavioraalista kontrollia, lapsia oli odotettua enemmän vastaavassa luokassa (Jäännös = 3.1). Tulokset myös osoittivat, että kun äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja eivät kärsineet masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.4). Tarkasteltaessa äitien käyttämän behavioraalisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten si-

säänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen, havaitsimme, että kun masennusoireista kärsivät äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.5).

Lopuksi tarkastelimme äitien käyttämän psykologisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen. Tuloksista havaitsimme, että kun äidit käyttivät paljon psykologista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”paljon” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.4). Mikäli äidit käyttivät vähän psykologista kontrollia eivätkä kärsineet masennusoireista, heidän lapsiaan oli toisaalta odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran” (Jäännös = -2.0) ja odotettua enemmän luokassa ”ei” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.3). Yhteyttä ei löydetty tarkasteltaessa äitien psykologisen kontrollin vaikutusta lasten ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen.

Tutkittaessa toisella luokalla mitattujen isien käyttämien vanhemmuustyylien vaikutuksia kolmannella luokalla mitattuihin isien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen, löydettiin vain yksi tilastollisesti merkitsevä yhteys ($n = 138$). Tulokset osoittivat, että jos isät käyttivät vähän lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Jäännös = 2.0).

5. POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, ovatko vanhempien masennusoireet yhteydessä lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen. Tuloksemme osoittivat, että äitien sekä isien masennusoireet olivat yhteydessä lasten ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen ensimmäisen luokan mittauksessa. Kolmannen luokan mittauksessa löytyi yhteys äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä. Lisäksi tutkittiin, onko vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välinen yhteys erilainen silloin, kun molemmilla vanhemmilla esiintyy masennusoireita verrattuna niihin perheisiin, joissa vain toisella vanhemmista esiintyy masennusoireita. Ainoa yhteys löytyi vanhempien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä ensimmäisen luokan mittauksessa. Viimeisenä tarkasteltiin, muuntaako vanhemmuustyyli vanhempien masennusoireiden ja lasten kou-

lussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välistä yhteyttä. Tulokset osoittivat, että äitien ja isien käyttämät vanhemmuustyylit vaikuttivat eritoten vanhempien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen välisiin yhteyksiin.

5.1. Vanhempien masennusoireet ja lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen

Tutkimuksessa selvitettiin aluksi, ovatko vanhempien masennusoireet yhteydessä lasten koulussa esiintyvään ongelmakäyttäytymiseen. Oletuksenamme (Hypoteesi 1) oli, että vanhempien masennusoireet lisäävät lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä. Tulokset osoittivat, että ensimmäisen luokan mittauksessa äitien masennusoireet olivat yhteydessä ainoastaan lasten ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Masennusoireisten äitien lapsia oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran ongelmakäyttäytymistä”, ja lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä” tarkasteltaessa ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Nämä tulokset osoittivat, että masennusoireista kärsivien äitien lapsilla esiintyi enemmän ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ensimmäisellä luokalla. Kolmannen luokan mittauksessa taas masennusoireisten äitien lapsilla esiintyi odotettua enemmän sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, sillä lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä”. Yhteyttä ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen ei löydetty kolmannen luokan mittauksessa.

Aiemmat tutkimustulokset tukevat tämän tutkimuksen tulosta, että äitien masennusoireet lisäävät lasten ulospäin sekä sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. On havaittu, että äitien masennusoireet voivat aiheuttaa lapsille masennusta, minkä voidaan nähdä liittyvän sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen sekä sosiaalisia ongelmia, jotka usein liittyvät ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Anderson & Hamnen, 1993). Masentuneet äidit käyttäytyvät vuorovaikutustilanteissa kielteisemmin ja päätyvät useammin konfliktitilanteisiin. Tällaiset negatiiviset vuorovaikutustavat ovat sitten yhteydessä lasten ulospäin ja sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Sheeber, Hops, & Davis, 2001).

Tuloksemme osoittivat myös, että äitien masennusoireet lisäsivät lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ensimmäisellä luokalla ja sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä kolmannella luokalla. Souranderin ja Arosen (2007) mukaan vanhemman masentuneisuuden vaikutus lapsen kehitykseen riippuu lapsen kehitysiästä ja ominaisuuksista. Tämän pohjalta voisi tulostamme tulkita siten, että pienemmillä lapsilla äitien masennusoireiden vaikutus näkyy lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen lisääntymisenä. Vastaavasti taas hieman vanhempien

lasten kohdalla äitien masennusoireet näyttäisivät lisäävän lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. On mahdollista, että pienemmät lapset reagoivat negatiivisiin tapahtumiin enemmän ulospäin kuin sisäänpäin suuntautuvana ongelmakäyttäytymisenä, sillä pienempien lasten voisi olettaa reagoivan ongelmiin välittömästi käyttäytymisellään sen sijaan, että ongelmat vaivaisivat jatkuvasti heidän mieltään.

Osittain samanlaisia tuloksia saatiin tutkittaessa masennusoireista kärsiviä isiä, sillä heidän lapsiaan oli myös odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä”. Tulokset kuitenkin osoittivat, että masennusoireista raportoivien isien lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”paljon ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä” ja vastaavasti lapsia oli odotettua enemmän kyseissä luokassa, kun isillä ei ollut masennusoireita. Saatu tulos oli osittain oletuksemme mukainen, sillä isien masennusoireet näyttäisivät lisäävän lasten koulussa esiintyvää ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Yksi tulos oli oletuksemme vastainen, sillä ensimmäisen luokan mittauksessa isien masennusoireiden ei havaittu lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Yhteyttä isien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä ei löydetty ensimmäisellä luokalla. Kolmannella luokalla yhteyttä ei löydetty kumpaakaan ongelmakäyttäytymisen muotoa tutkittaessa.

Aiemmat tutkimustulokset tukevat myös osittain tämän tutkimuksen tulosta, siitä, että isien masennusoireet lisäävät lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Isien masennusoireiden on havaittu olevan yhteydessä lasten tunne-elämän vaikeuksiin sekä käytösongelmiin (Kane & Garber, 2009). Isien masennusoireiden on todettu aiheuttavan erilaisia isä-lapsi konflikteja, joiden on havaittu olevan enemmän yhteydessä lasten ulospäin kuin sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Kane & Garber, 2009). Kuitenkin yksi tutkimuksemme tulos osoitti, että masennusoireista kärsivien isien lapsilla ei esiintynyt niin paljon voimakasta ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä kuin oli odotettu. Tätä tulosta voisi selittää sillä, että vanhemmat arvioivat subjektiivisesti omia masennusoireitaan. Kliiniseen diagnoosiin tai ulkoiseen käyttäytymiseen perustuva masennuksen mittaus olisi voinut antaa erilaisen tuloksen. Toinen mahdollisuus on, että isien masennusoireista huolimatta heidän vanhemmuutensa voi olla riittävän laadukasta lapsen optimaalisen kehityksen kannalta (Sourander & Aronen, 2007). Lisäksi tulosta saattaa selittää se, että jos äidit eivät kärsi masennusoireista, niin heidän vanhemmuutensa kompensoi isän tarjoamaa puutteellista vanhemmuutta.

Tämän tutkimuksen yksi mielenkiintoinen löydös oli, että masennusoireista kärsivien isien lapsilla esiintyi vähemmän ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä kuin oli odotettu. Olisikin kiinnostavaa tutkia tätä aihetta vielä tarkemmin ja etsiä mahdollisia syytekijöitä, jotka vaikuttavat tähän tulokseen. Mielenkiintoinen tulos oli myös se, että vanhempien masennusoireiden ja lasten

ongelmakäyttäytymisen väliltä löytyi tässä tutkimuksessa melko vähän yhteyksiä. Monet aiemmat tutkimukset antavat viitteitä siitä, että vanhempien masennusoireet vaikuttavat lasten ongelmakäyttäytymisen syntyyn. Tulevaisuudessa pitäisikin tutkia vielä tarkemmin ja laajemmin lasten ongelmakäyttäytymistä, sillä tässä tutkimuksessa ainoastaan opettajat arvioivat lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä. Käytännön työtä ajatellen on tärkeä kiinnittää vielä enemmän huomiota masennusoireista kärsivien vanhempien lapsiin ja pyrkiä ehkäisemään lasten ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, sillä ongelmien kasvaessa ja pitkittyessä niihin on vaikea puuttua. Masennusoireista kärsivien vanhempien vanhemmuutta tulisi tukea ja antaa heille opastusta ja keinoja hallita arkea ja erityisesti lasten kasvatusta.

5.2. Masennusoireiden esiintyvyys perheissä ja lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen

Seuraavaksi tarkastelimme, onko vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välinen yhteys erilainen silloin, kun molemmilla vanhemmilla esiintyy masennusoireita verrattuna niihin perheisiin, joissa vain toisella vanhemmista esiintyy masennusoireita. Oletuksenamme (Hypoteesi 2a) oli, että vanhempien yhtäaikaiset masennusoireet lisäisivät lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä enemmän kuin vain toisen vanhemman masennusoireet. Vaihtoehtoisena oletuksenamme (Hypoteesi 2b) oli, että yhteys ei ole erilainen silloin, kun molemmilla vanhemmilla esiintyy masennusoireita verrattuna niihin perheisiin, joissa vain toisella vanhemmalla esiintyy masennusoireita. Tulokset osoittivat, että vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välinen yhteys ei ollut erilainen riippumatta siitä, kärsivätkö molemmat vanhemmat masennusoireista vai vain toinen vanhemmista. Tätä tulosta tukee myös havainto siitä, että terve vanhempi ei välttämättä kykene korjaamaan masentuneen vanhemman tarjoamaa heikkoa huolenpidon laatua (Cicchetti & Toth, 1998).

Ainoa yhteys löytyi tarkasteltaessa lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ensimmäisellä luokalla. Mikäli molemmat vanhemmat kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan esiintyi odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä” ja odotettua vähemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä”. Tulokset olivat päinvastaiset, jos kummallakaan vanhemmalla ei ollut masennusoireita, sillä heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran ongelmakäyttäytymistä” ja odotettua enemmän luokassa ”ei ongelmakäyttäytymistä”. Aiemmat tutkimukset ovat tuottaneet samankaltaisen tuloksen. Lasten ongelmakäyt-

täytyminen ilmenee ja voimistuu sellaisessa ympäristössä, jossa molemmat vanhemmat kärsivät masennusoireista (Gartstein & Fagot, 2003). Vanhempien masennus on siis yhteydessä lasten käytösongelmien syntyyn ja kehityksen häiriintymiseen (Downey & Coyne, 1990).

Tämän tuloksen perusteella on ensisijaisen tärkeää kiinnittää huomiota niihin perheisiin, joissa molemmat vanhemmat kärsivät masennusoireista, sillä tällaisessa tilanteessa on vielä suurempi todennäköisyys siihen, että vanhemmuus on puutteellista ja lapsen kehitys häiriintyy. Tulevaisuudessa olisi mielekästä tehdä lisää vertailuja niiden perheiden kesken, joissa molemmat kärsivät masennusoireista ja joissa vain toinen vanhemmista kärsii, sillä aikaisemman tutkimustiedon perusteella olisi oletettavaa, että jonkinlaisia eroja näiden perheiden väliltä löytyy, huolimatta tämän tutkimuksen tuloksesta.

5.3. Vanhemmuustyylit, vanhempien masennusoireet ja lasten koulussa esiintyvä ongelmakäyttäytyminen

Viimeiseksi tarkastelimme muuntaako vanhemmuustyylit vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen välistä yhteyttä. Oletuksemme (Hypoteesi 3) oli, että vanhemmuustyylit vaikuttaa vanhempien masennusoireiden ja lasten koulussa esiintyvän ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen.

5.3.1. Äitien lämpimyys

Ensin tarkasteltiin äitien osoittaman lämpimyiden moderaattorivaikutuksia lasten ongelmakäyttäytymiseen ensimmäisellä luokalla. Tulokset osoittivat, että mikäli äidit osoittivat vähäistä lämpimyyttä ja he kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Äidin osoittama vähäinen lämpimyys yhdistettynä masennusoireisiin näytti siis erityisesti lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. On ymmärrettävää, että äidin vähäinen lämpimyys ja masennusoireet lisäävät lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, sillä vanhemman osoittaman lämpimyiden on todettu olevan merkittävä tekijä lapsen positiivisen kehityksen kannalta (Gray & Steinberg, 1999). Lisäksi on havaittu, että vanhemman osoittama lämpimyys vähentää lasten ulospäin suuntautuvaa

ongelmakäyttäytymistä esikouluikäisten keskuudessa (Dodge, Pettit & Bates, 1994). Tätä tukee myös tuloksemme, jonka mukaan lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen näytti vähentyvän, kun äidit osoittivat paljon lämpimyyttä eivätkä kärsineet masennusoireista.

Tarkasteltaessa äitien osoittaman lämpimyuden yhteyttä lasten ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen kolmannella luokalla saatiin osittain samanlaisia tuloksia kuin ensimmäisellä luokalla tehdyissä mittauksissa. Tulokset osoittivat, että kun äidit osoittivat vähän lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”paljon ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä”, ja kun äidit osoittivat paljon lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”jonkin verran ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä”. Masennusoireista kärsivien äitien osoittama vähäinen lämpimyyden näytti lisäävän ja voimakas lämpimyyden vähentävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Kuten aiemmin jo todettiin, niin lämpimyyden vanhemmuustyylinä on tärkeä tekijä lapsen suotuisan kehityksen kannalta. Pääosin ei-masennusoireista kärsivien äitien osoittama vähäinen lämpimyyden lisäsi ja voimakas lämpimyyden vähensi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä.

Äitien lämpimyuden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä löydettiin yhteys ainoastaan kolmannella luokalla tehdyssä mittauksessa. Tulokset osoittivat, että jos äidit käyttivät vähän lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, lapsia oli odotettua enemmän sekä luokassa ”paljon” ja ”jonkin verran” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Mikäli äidit käyttivät paljon lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Silloin, kun äidit eivät kärsineet masennusoireista, käytetty voimakas lämpimyyden näytti vähentävän lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että äitien käyttämällä lämpimyydellä on enemmän vaikutusta lasten ulospäin suuntautuvaan kuin sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Tähän voivat olla syinä se, että ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen on helpommin ulkopuolisen havaittavissa ja se, että lapsen sisäiset ominaisuudet ovat suuremmissa roolissa sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen kohdalla. Kolmannella luokalla tehdyissä mittauksissa lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen kohdalla äitien lämpimyuden määrällä ei näyttänyt olevan suojaavaa vaikutusta silloin, kun äidit kärsivät masennusoireista. On mahdollista, että äitien osoittama voimakas lämpimyyden yhdistettynä masennusoireisiin saattaa aiheuttaa ristiriitaista vuorovaikutusta ja altistaa lapsen sisäänpäin suuntautuville ongelmille. Masennusoireista kärsivien äitien käyttämällä lämpimyydellä ei havaittu olevan vaikutusta lasten sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen ensimmäisellä luokalla tehdyssä mittauksessa. Tähän voi olla syynä se, että pie-

nemmät lapset reagoivat enemmän ulkoisesti kuin sisäisesti, sillä ongelmien prosessointi saattaa olla erilaista.

5.3.2. Äitien behavioraalinen kontrolli

Seuraavaksi tarkastelimme äitien käyttämän behavioraalisen kontrollin yhteyttä äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ensimmäisellä luokalla. Tuloksista havaitsimme, että jos äidit käyttivät vähän behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, mutta jos äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, lapsia olikin odotettua enemmän vastaavassa luokassa. Tuloksista havaitsimme myös, että mikäli äidit käyttivät vähän behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, niin lapsia oli odotettua vähemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien äitien käyttämä vähäinen behavioraalinen kontrolli näytti vähentävän ja voimakas lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Eimasennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli näytti vähentävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Aiemmat tutkimustulokset osoittavat, että behavioraalinen kontrolli vähentää lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Barber, 1996) ja tämä tuli ilmi myös tässä tutkimuksessa, kun tarkasteltiin niitä äitejä, joilla ei ollut masennusoireita. Meidän tuloksemme osoittivat, että kun behavioraalisen kontrollin käyttöön yhdistetään masennusoireet, niin vaikutus onkin päinvastainen. Voisi olettaa, että behavioraalisen kontrollin ja masennusoireiden yhdistelmä vanhemmuudessa on negatiivissävytteistä ja liian vähän lasta huomioivaa, jolloin lapsen riski ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen kasvaa. Toisaalta yksi ristiriitainen tulos oli, että masennusoireista kärsivien äitien käyttämä vähäinen behavioraalinen kontrolli lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. On todettu, että mikäli vanhemmat eivät käytä behavioraalista kontrollia, tällaiset kontrolloimattomat ympäristöt eivät edistä lapsen itsesäätelyä, vaan yleensä lisäävät impulsiivisuutta ja vastuuttomuutta (Barber, 1996).

Kolmannen luokan tulokset osoittivat, että mikäli äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli näytti siis lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Ei-

masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli näytti lisäävän ja vähäinen puolestaan vähentävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä.

Äitien käyttämän behavioraalisen kontrollin ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä löytyi yhteys ainoastaan kolmannella luokalla tehdyistä mittauksista. Tarkasteltaessa äitien käyttämän behavioraalisen kontrollin vaikutusta äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen, havaitsimme, että kun masennusoireista kärsivät äidit käyttivät paljon behavioraalista kontrollia, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli siis lisäsi lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä.

Saadut tulokset olivat oletuksemme mukaisia. Molempien mittaukset tulokset osoittavat, että masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Mielenkiintoista oli, että ensimmäisen luokan mittauksessa ei-masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli vähensi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, mutta kolmannella luokalla vastaavasti lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tähän saattaa vaikuttaa se, että behavioraalisen kontrollin käyttö toimii pienempien lasten kanssa mutkattomammin, kun taas hieman vanhemmat lapset voivat jo kyseenalaistaa vanhempien asettamat säännöt ja määräykset.

5.3.3. Äitien psykologinen kontrolli

Seuraavaksi tutkimme äitien käyttämän psykologisen kontrollin yhteyttä äitien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ensimmäisellä luokalla. Ainoa tilastollisesti merkitsevä yhteys osoitti, että kun äidit käyttivät paljon psykologista kontrollia ja raportoivat masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tämän tuloksen pohjalta voidaan olettaa, että masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas psykologinen kontrolli lisää lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Aiemmassa tutkimuksessa on löydetty yhteys vanhemman käyttämän voimakkaan psykologisen kontrollin ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliltä (Barber & Harmon, 2002). Vastaavanlaista yhteyttä ei löydetty kolmannella luokalla tehdyissä mittauksissa.

Lopuksi tarkastelimme äitien käyttämän psykologisen kontrollin yhteyttä äitien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen kolmannella luokalla. Tuloksista havaitsimme, että kun äidit käyttivät paljon psykologista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”paljon” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien äitien käyttämä voimakas psykologinen kontrolli näytti lisäävän lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Eimasennusoireista kärsivien äitien kohdalla vähäinen psykologinen kontrolli näytti vähentävän lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu psykologisen kontrollin olevan yhteydessä sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen, kuten masentuneeseen mielialaan ja ahdistukseen (Barber & Harmon, 2002). Psykologisen kontrollin yhteys sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen voi johtua siitä, että vanhemmat eivät huomioi lapsen emotionaalisia ja psykologisia tarpeita (Maccoby & Martin, 1983), he tukahduttavat lapsen itsenäiset ilmaukset ja autonomian, eivätkä rohkaise vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa (Hauser ym., 1984). Vastaavanlaisia yhteyksiä ei löydetty ensimmäisellä luokalla tehdyissä mittauksissa.

Tulokset olivat oletuksemme mukaisia ja aiemmissä tutkimuksissa on myös havaittu psykologisen kontrollin lisäävän lasten sekä ulospäin että sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. On mahdollista, että lasten pyrkimykset toimia itsenäisesti ja muodostaa perheen ulkopuolisia ihmissuhteita kasvaa iän myötä ja mikäli vanhemmat käyttävät psykologista kontrollia nämä pyrkimykset voivat epäonnistua ja lisätä lasten riskiä sisäänpäin suuntautuvalla ongelmakäyttäytymiselle.

5.3.4. Isien lämpimyys

Tarkasteltaessa isien käyttämän lämpimyuden yhteyttä havaittiin, että masennusoireista kärsivien isien käyttäessä paljon lämpimyyttä, heidän lapsiaan oli odotettua vähemmän luokassa ”paljon” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Mikäli isät kärsivät masennusoireista, mutta osoittivat vähän lämpimyyttä, niin lapsia oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran”. Näiden tulosten pohjalta voidaan päätellä, että masennusoireista kärsivien isien käyttämä voimakas lämpimyys vähensi ja vähäinen lämpimyys lisäsi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tämä tulos on yhdenmukainen aiempien tutkimustulosten kanssa, sillä kuten aiemmin jo todettiin, niin lämpimyuden on havaittu olevan tärkeä tekijä lapsen positiivisen kehityksen kannalta (Gray & Steinberg, 1999). Erityisesti tässä tuloksessa korostuu lämpimyuden positiivinen vaikutus lapsen

kehitystä suojaavana tekijänä, sillä vaikka lämpimyyden yhdistyy isän masennusoireisiin, niin lämpimyyden suotuisa vaikutus näyttäisi säilyvän.

Tarkasteltaessa isien käyttämän lämpimyyden yhteyttä isien masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen löydettiin yksi merkitsevä yhteys. Tuloksen mukaan masennusoireista kärsivien isien käyttäessä vähän lämpimyyttä, oli heidän lapsiaan odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien isien käyttämä vähäinen lämpimyyden näytti lisäävän lasten sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Aiemman tutkimustiedon valossa tämä ei ole yllättävä tulos, sillä vanhemman osoittama vähäinen lämpimyyden voi vaikuttaa haitallisemmin lapsen kehitykseen kuin voimakas lämpimyyden.

Tutkittaessa isien lämpimyyden yhteyttä isien masennusoireiden ja lasten ulos- ja sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen löydettiin ainoastaan yksi yhteys kolmannen luokan mittauksessa. Tulokset osoittivat, että jos isät käyttivät vähän lämpimyyttä ja kärsivät masennusoireista, heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”ei” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tuloksen mukaan masennusoireista kärsivien isien käyttämä vähäinen lämpimyyden näytti vähentävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tämä tulos on yllättävä, mutta on kuitenkin mahdollista, että äitien käyttämä lämpimyyden vanhemmuudessa kompensoi isien vähäistä lämpimyyttä, jolloin isien vähäinen lämpimyyden ei vaikuta haitallisesti lapsen kehitykseen.

Tulokset tukivat oletustamme, sillä masennusoireista kärsivien isien käyttämä voimakas lämpimyyden vähensi lasten ulospäin sekä sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä ja vähäinen lämpimyyden lisäsi näitä molempia ongelmakäyttäytymisen muotoja. Kolmannella luokalla lämpimyyden vaikutus oli päinvastainen tarkasteltaessa ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä.

5.3.5. Isien behavioraalinen kontrolli

Tarkasteltaessa isien behavioraalisen kontrollin yhteyttä isien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen löydettiin ainoastaan yksi yhteys ensimmäisellä luokalla tehdyistä mittauksista. Tuloksista havaittiin, että kun isät käyttivät paljon behavioraalista kontrollia ja raportoivat masennusoireita, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien isien käyttämä voimakas behavioraalinen kontrolli näytti lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että vanhemman käyttämä behavioraa-

linen kontrolli vähentää lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Barber, 1996), mutta on mahdollista, että kun tähän yhdistetään vanhemman masennusoireet, vaikutus on päinvastainen. Sen sijaan kun, tarkasteltiin yhteyttä isien behavioraalisen kontrollin, masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen välillä, yhteyksiä ei löydetty.

5.3.6. Isien psykologinen kontrolli

Viimeisenä tarkastelimme isien psykologisen kontrollin yhteyttä isien masennusoireiden ja lasten ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen ensimmäisellä luokalla. Tuloksista havaitsimme, että jos isät käyttivät paljon psykologista kontrollia ja kärsivät masennusoireista, niin heidän lapsiaan oli odotettua enemmän luokassa ”jonkin verran” ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Masennusoireista kärsivien isien käyttämä voimakas psykologinen kontrolli näytti lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Psykologiseen kontrolliin kuuluvat vanhempien pyrkimykset kontrolloida lapsen tunteita ja käyttäytymistä psykologisten keinojen avulla. Psykologista kontrollia käyttävät vanhemmat syyllistävät ja osoittavat pettymystä lasta kohtaan sekä manipuloivat rakkauttaan vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa (Barber, 1996). On siis ymmärrettävää, että kun psykologisen kontrollin käyttöön lisätään vielä isän masennusoireet, jotka voivat vahingoittaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, niin lapsen riski ulospäin suuntautuvalla ongelmakäyttäytymiselle kasvaa. Ei-masennusoireisten isien kohdalla tulokset osoittivat, että isien käyttämä voimakas psykologinen kontrolli vähensi lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tämä tulos oli mielenkiintoinen, sillä psykologinen kontrolli on luokiteltu negatiivisen kontrollin muodoksi (Barber, 1996). Nämä tulokset olivat yhdenmukaisia oletuksemme kanssa. Vastaavia yhteyksiä ei löydetty kolmannella luokalla. Tarkasteltaessa isien käyttämän psykologisen kontrollin vaikutusta masennusoireiden ja lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen yhteyksiä ei löydetty ensimmäisellä eikä kolmannella luokalla.

5.4. Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksen tuloksiin saattaa vaikuttaa käytetty otos. Mikäli tutkimukseen olisi otettu mukaan vielä enemmän lapsia, myös vanhempien lukumäärä olisi kasvanut, jolloin isien määrä ei olisi välttämättä jäänyt niin pieneksi, kuin se tässä tutkimuksessa jäi. Lisäksi on huomioitava, että ongelmakäyttäytymistä ja vanhempien masennusoireita mittaavien muuttujien jakaumat olivat vinoja.

Ainoastaan lasten opettajat arvioivat lasten ongelmakäyttäytymistä. Tästä syystä ongelmakäyttäytymisen arviointi jäi kapea-alaiseksi, joten olisi ollut hyvä huomioida myös vanhempien arvioinnit lastensa käyttäytymisestä. Vanhempien tekemät arvioinnit olisivat laajentaneet ongelmakäyttäytymisen koulussa esiintyvistä yleiseksi ongelmakäyttäytymiseksi. Erityisesti tutkittaessa sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä olisi ollut tärkeää huomioida lasten omat arviot ongelmakäyttäytymisestään, sillä sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ei välttämättä välity muille ihmisille samaan tapaan kuin ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen. Lisäksi tuloksiin olisi saattanut vaikuttaa se, jos ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä mittaavaan muuttujaan olisi käytöshäiriöiden lisäksi otettu mukaan ylivilkkautta mittaava osio.

Vanhemmat arvioivat itse masennusoireitaan, joten yhteydet olisivat voineet olla voimakkaampia, jos kyseessä olisi ollut kliinisesti tutkittu ja diagnosoitu masennus. Vanhempien subjektiiviset arviot masennusoireistaan voivat jossain tapauksissa vääristää tuloksia, sillä joku voi ali- tai yliarvioida oireitaan. Tuloksia on vaikea yleistää, koska perheitä, joissa molemmilla vanhemmilla esiintyi masennusoireita, oli tutkimuksessa vähän. Vanhemmuustyylejä mittaavat muuttujat oli vaikea jakaa kahteen luokkaan, sillä ainoastaan psykologista kontrollia mittaava muuttuja sai pieniä arvoja.

5.5. Johtopäätökset

Vanhempien masennusoireiden havaittiin lisäävän lasten koulussa esiintyvää ongelmakäyttäytymistä. Mikäli molemmilla vanhemmilla esiintyi masennusoireita, niin heidän lapsillaan ilmeni enemmän ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tulevaisuudessa olisi mielekästä tutkia vielä tarkemmin molempien vanhempien yhtäaikaisten ja vain toisen vanhemman masennusoireiden vaikutuksia lasten ongelmakäyttäytymiseen, koska tässä tutkimuksessa eroja ei löydetty. Masennusoireista kärsivän vanhemman osoittama voimakas lämpimyys näytti vähentävän ja behavioraalinen sekä psykologinen kontrolli lisäävän lasten ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin ulospäin sekä sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen ilmenemistä eri-ikäisillä lapsilla sekä erityisesti vanhemman masennusoireiden ja käytetyn behavioraalisen kontrollin vaikutusta lasten ongelmakäyttämiseen. Kaiken kaikkiaan vanhempien masennusoireiden ja heidän käyttämien vanhemmuustyyliden havaittiin olevan enemmän yhteydessä lasten ulospäin kuin sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttämiseen. Äitien masennusoireet ja vanhemmuustyylit olivat useammin yhteydessä lasten ongelmakäyttämiseen kuin isien. Olisikin tärkeää tutkia lisää isien masennusoireiden vaikutuksista lasten ongelmakäyttämiseen, koska tässä tutkimuksessa löydettiin vähemmän yhteyksiä isien kuin äitien masennusoireiden ja lasten ongelmakäyttämisen väliltä.

LÄHTEET

- Allen, J. P., Porter, M., McFarland, C., McElhane, K. B., & Marsh, P. (2007). The relation of attachment security to adolescents' paternal and peer relationships, depression, and externalizing behavior. *Child Development, 78*(4), 1222-1239.
- Anderson, C. A., & Hammen, C. L. (1993). Psychosocial outcomes of unipolar depressed, bipolar, medically ill, and normal women: A longitudinal study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 61*(3), 448-454.
- Aunola, K. (2005). Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia, 40*(4), 356-369.
- Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (2004). Maternal psychological control moderates the impact of affection on children's math performance. *Developmental Psychology, 40*(6), 965 - 978.
- Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development, 76*(6), 1144-1159.
- Aunola, K., Vanhatalo, O., & Sethi, R. (2001). Sosiaalinen tausta, arvot ja vanhemmuus. *Psykologia, 36*(3), 148-158.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: revisiting a neglected construct. *Child Development, 67*(6), 3296-3319.
- Barber, B. K., & Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. Teoksessa B. K. Barber (toim.), *Intrusive parenting. How psychological control affects children and adolescents* (s. 15-52). Washington, DC: American Psychological Association.
- Barber, B. K., Olsen, J. E., & Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development, 65*(4), 1120-1136.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95.

Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelsohn, M., Mock, L., & Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4(6), 561-571.

Bongers, I. L., Koot, H. M., Van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2003). The normative development of child and adolescent problem behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, 112(2), 179–192.

Campbell, S. B., March, C. L., Pierce, E. W., Eving, J. L., & Szumowski, E. K. (1991). Hard-to-manage preschool boys: Family context and the stability of externalizing behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 19(3), 301-318.

Cicchetti, D., & Toth, S. L. (1998). Perspectives on research and practice in developmental psychopathology. Teoksessa W. Damon (toim.), I. E. Sigel, & K. A. Renninger (vol. toim.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Child psychology in practice*, 5. painos (s. 479-583). New York: John Wiley & Sons, Inc.

Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A., & Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(4), 518-529.

Collins, W. A., Harris, M. L., & Susman, A. (1995). Parenting during middle childhood. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of Parenting: Vol. 1. Children and parenting*, 2. painos (s. 65-89). New Jersey, UK: Lawrence Erlbaum Associates.

Cook, E. T., Greenberg, M. T., & Kusche, C. A. (1994). The relations between emotional understanding, intellectual functioning, and disruptive behavior problems in elementary-school-aged children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 22(2), 205-219.

Cooper, P. (2006). Setting the scene. Teoksessa M. Hunter-Carsch, Y. Tiknaz, P. Cooper, & R. Sage (toim.), *The Handbook of Social, Emotional and Behavioural Difficulties* (s. 1-13). Lontoo, New York: Continuum International Publishing Group.

- Darling, N. (1999). Parenting style and its correlates. Springfield, VA: EDRS.
- DeMulder, E., Tarullo, L., Klimes-Dougan, B., Free, K., & Radke-Yarrow, M. (1995). Personality disorders of affectively ill mothers: Links to maternal behavior. *Journal of Personality Disorders*, 9(3), 199-212.
- Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1994). Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems. *Child Development*, 65(2), 649-665.
- Downey, G., & Coyne, J. C. (1990). Children of depressed parents: An integrative review. *Psychological Bulletin*, 108(1), 50-76.
- Fendrich, M., Warner, V., & Weissman, M. M. (1990). Family risk factors, parental depression, and psychopathology in offspring. *Developmental Psychology*, 26(1), 40-50.
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents do matter: trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development*, 74(2), 578-594.
- Gartstein, M. A., & Fagot, B. I. (2003). Parental depression, parenting and family adjustment, and child effortful control: Explaining externalizing behaviors for preschool children. *Applied Developmental Psychology*, 24(2), 143-177.
- Ge, X., Conger, R., Lorenz, F., & Simons, R. (1994). Parents' stressful life events and adolescent depressed mood. *Journal of Health and Social Behavior*, 35(1), 28-44.
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581-586.
- Goodman, S. H., & Brumley, H. E. (1990). Schizophrenic and depressed mothers: Relational deficits in parenting. *Developmental Psychology*, 26(1), 31-39.

- Goodman, S. H., & Tully, E. C. (2006). Depression in women who are mothers: An integrative model of risk for the development of psychopathology in their sons and daughters. Teoksessa C. L. M. Keyes & S. H. Goodman (toim.), *Women and depression: A handbook for the social, behavioral, and biomedical sciences* (s. 241-282). New York: Cambridge University Press.
- Gray, M. R., & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, *61*(3), 574-587.
- Hamner, T. J., & Turner, P. H. (1990). *Parenting in contemporary society*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Harnish, J. D., Dodge, K. A., & Valente, E. (1995). Mother-child interaction quality as a partial mediator of the roles of maternal depressive symptomatology and socioeconomic status in the development of child behavior problems. *Child Development*, *66*(3), 739-753.
- Hart, C. H., Newell, L. D., & Olsen, S. F. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. Teoksessa J. O. Greene & B. R. Burlison (toim.), *Handbook of communication and social interaction skills* (s. 753-797). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hauser, S., Powers, S. I., Noam, G., Jacobson, A., Weiss, B., & Follansbee, D. (1984). Familial contexts of adolescent ego development. *Child Development*, *55*(1), 195-213.
- Hinsaw, S. P. (1992a). Academic underachievement, attention deficits, and aggression: Comorbidity and implications for intervention. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *60*(6), 893-903.
- Hinsaw, S. P. (1992b). Externalizing behavior problems and academic underachievement in childhood and adolescence: Causal relationships and underlying mechanisms. *Psychological Bulletin*, *111*(1), 127-155.
- Holden, G. W., & Miller, P. C. (1999). Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. *Psychological Bulletin*, *125*(2), 223-254.

- Isometsä, E. (2007). Masennushäiriöt. Teoksessa J. Lönnqvist, M. Heikkinen, M. Henriksson, M. Marttunen, & T. Partonen (toim.), *Psykiatria*, 5. painos (s. 157-195). Jyväskylä: Duodecim.
- Kane, P., & Garber, J. (2004). The relations among depression in fathers, children's psychopathology, and father-child conflict: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 24(3), 339-360.
- Kane, P., & Garber, J. (2009). Parental depression and child externalizing and internalizing symptoms: Unique effects of fathers' symptoms and perceived conflict as a mediator. *Journal of Child and Family Studies*, 18(4), 465-472.
- Kochanska, G., Kuczynski, L., & Maguire (1989). Impact of diagnosed depression and self-reported mood on mothers' control strategies: A longitudinal study. *Journal of Child Psychology*, 17(5), 493-511.
- Kovacs, M., & Devlin, B. (1998). Internalizing disorders in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39(1), 47-63.
- Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., Poskiparta, E., Niemi, P., Ahonen, T., Siekkinen, M., & Nurmi, J.-E. (2006). *First Steps Study* (Alkuportaati). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E., & Neuman, G. (2000). Maternal depression and parenting behavior. *Clinical Psychology Review*, 20(5), 561-592.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P. H. Mussen (toim.) & E. M. Hetherington (vol. toim.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (s. 1-101). New York: Wiley.
- Marchand, J. F., & Hock, E. (1998). The relation of problem behaviors in preschool children to depressive symptoms in mothers and fathers. *Journal of Genetic Psychology*, 159(3), 353-366.
- McMahon, R. L. (1994). Diagnosis, assessment, and treatment of externalizing problems in children: The role of longitudinal data. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(5), 901-917.

- McMahon, R. J., Wells, K. C., & Kotler, J. S. (2006). Conduct problems. Teoksessa E. J. Mash & R.A. Barkley (toim.), *Treatment of childhood disorders*, 3. painos (s. 137–268). New York: Guilford Press.
- Mesman, J., Bongers, I. L., & Koot, H. M. (2001). Preschool developmental pathways to preadolescent internalizing and externalizing problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42(5), 679–689.
- Mesman, J., & Koot, H. M. (2000). Common and specific correlates of preadolescent internalizing and externalizing psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 109(3), 428-437.
- Nurmi, J.-E., & Aunola, K. (1999). *Jyväskylä Entrance into Primary School Study (JEPS)*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72(2), 583-598.
- Pugh, K. L., & Farrell, A. D. (2012). The impact of maternal depressive symptoms on adolescents' aggression: Role of parenting and family mediators. *Journal of Child and Family Studies*, 21(4), 589-602.
- Pulkkinen, L. (1996). *Lapsesta aikuiseksi*. Juva: WSOY.
- Rappoport, M. D., Denney, C. B., Chung, K.-M., & Hustace, K. (2001). Internalizing behavior problems and scholastic achievement in children: Cognitive and behavioral pathways as mediators of outcome. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30(4), 536-551.
- Roberts, G. C., Block, H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55(2), 586-597.
- Roeser, R., Eccles, J., & Strobel, K. (1998). Linking the study of schooling and mental health: Selected issues and empirical illustrations at the level of the individual. *Educational Psychologist*, 33(4), 153-176.

- Russell, G., & Russell, A. (1987). Mother-child and father-child relationships in middle childhood. *Child Development, 58*(6), 1573-1585.
- Sheeber, L. B., Hops, H., & Davis, B. (2001). Family processes in adolescent depression. *Clinical Child and Family Psychology Review, 4*(1), 19-35.
- Sourander, A., & Aronen, E. (2007). Lastenpsykiatria. Teoksessa J. Lönnqvist, M. Heikkinen, M. Henriksson, M. Marttunen, & T. Partonen (toim.), *Psykiatria, 5.* painos (s. 556-590). Jyväskylä: Duodecim.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence, 11*(1), 1-19.
- Wenar, C., & Kerig, P. (2000). *Developmental psychology: From infancy through adolescence*. Boston: McGrawHill.
- Weiss, B., & Catron, T. (1994). Specificity of the comorbidity of aggression and depression in children. *Journal of Abnormal Child Psychology, 22*(3), 389-401.
- Weiss, B., Jackson, E. W., & Süsser, K. (1997). Effect of co-occurrence on the referability of internalizing and externalizing problem behavior in adolescents. *Journal of Clinical Child Psychology, 26*(2), 198-204.
- Willcutt, E. G., & Pennington, P. F. (2000). Comorbidity of reading disability and attention – deficit/hyperactivity disorder: differences by gender and subtype. *Journal of Learning Disabilities, 33*(2), 179-191.